

De buddy's van het buddyproject

Een Q-methodologisch onderzoek naar de ervaringen van de buddy's over hun deelname aan het buddyproject binnen GGZ Momentum.

Voorwoord

Het waren vijf hardwerkende studiejaren tijdens de opleiding 'sociaal pedagogische hulpverlening'. Ik heb meerdere projecten buiten het curriculum van de opleiding gedaan, maar dat zorgde wel voor veel plezier en gedrevenheid. De afstudeeropdracht moest voor mij uitdagend genoeg zijn, om het plezier en de gedrevenheid tot het laatste moment van mijn opleiding te vervullen.

Ik wilde enorm graag onderzoek doen naar het inzetten van ervaringskennis en/ of ervaringsdeskundigheid. Ik heb zelf ook ervaringskennis en misschien ook al heel wat ervaringsdeskundigheid in huis. Ik ben zelf één jaar opgenomen in een instelling en heb verschillende therapieën gehad. Deze hulpverlening had ik nodig om te herstellen van mijn eetstoornis en een dwangstoornis. Dat is me mooi gelukt! Ik heb hier ontzettend veel van geleerd en ik weet dat de eigen kracht zeer belangrijk is. De ervaringen die ik heb opgedaan, wil ik later inzetten in mijn beroep als sociaal pedagogisch hulpverlener.

Ik heb een afstudeeropdracht verkregen dat paste bij mijn eigen interesse. Het onderzoek richtte zich op de buddy's van het buddyproject binnen GGZ Momentum. De buddy's hebben ervaring met het herstellen van een verslaving en ondersteunen andere cliënten.

Ik merkte dat ik feeling had met de buddy's en ook met mijn opdrachtgever (Juul Geurts) van GGZ Momentum. Juul is een ervaringsdeskundige professional en heeft ervaring met het herstellen van een verslaving. Ik vond het prachtig om te horen hoe de buddy's en mijn opdrachtgever nu in het leven staan. Ik heb met Juul goede en fijne gesprekken gehad over het beroep 'de ervaringsdeskundige professional'. Hij liet mij zien hoe hij zijn ervaringen als hulpverlener nu inzet, maar dat hij ook nog altijd moet leren en groeien. Ik wil net als hem, me later inzetten als ervaringsprofessional. Dit lijkt mij echt enorm uitdagend en dit is mijn droombaan!

Ik ben Juul Geurts en de buddy's enorm dankbaar dat ik diepgaande en fijne gesprekken kon voeren. Ik heb hiervan geleerd dat herstel een groot bloei- en groeiproces is.

Daarnaast wil ik mijn maatje bedanken. Hij heeft mij geholpen om gefocust te blijven op mijn onderzoek en duidelijker te zijn in mijn schrijftaal.

Ook Maria Kennis, mijn begeleidend docent, heeft ervoor gezorgd dat ik de rode draad van mijn onderzoek niet verloren ben.

Mijn dank is groot.

Met vriendelijke groet,

Karlijn Verhijden

Samenvatting

Dit onderzoek richtte zich op het buddyproject van GGZ Momentum, dat in 2013 is ontstaan. De buddy's zijn (ex)cliënten van GGZ Momentum die andere cliënten in vroeg herstel ondersteunen. Een buddy heeft ervaring met het herstellen van een actieve verslaving. Deze ervaringen zetten zij in als buddy, zodat zij andere cliënten kunnen ondersteunen. Het buddyproject sluit aan op de huidige ontwikkelingen, namelijk het inzetten van ervaringsdeskundigheid in het inzetten van maatjesprojecten. Om meer zicht te krijgen op de ervaringen van de buddy's, is dit onderzoek gedaan. Op deze manier werd er onderzocht wat de buddy's zelf goed vinden lopen in het buddyproject en wat nog beter kan. De probleemstelling van dit onderzoek was:

Hoe ervaren de buddy's hun deelname aan het buddyproject binnen GGZ Momentum?

Deze probleemstelling is beantwoord aan de hand van de Q-methodologie. Deze methode zorgde ervoor dat er groepen werden geïdentificeerd die ofwel dezelfde ofwel verschillende meningen hebben over een bepaald onderwerp. Deze groepen worden in dit onderzoek 'clusters' genoemd. Uit dit onderzoek zijn twee clusters naar voren gekomen die allebei een houding schetsen, hoe zij het buddyproject ervaren.

Cluster A: De zelfbeschermende ontwikkelingsgerichte buddy. Dit cluster bestaat uit zeven respondenten die een cliënt graag iets willen geven, maar hun eigen herstel het belangrijkste vinden. Verantwoordelijkheid in contact met de cliënt, ligt vooral bij de cliënt. Het buddyproject kan geoptimaliseerd worden als de supervisors meer praktische tools geven.

Cluster B: De gelijkwaardige ontwikkelingsgerichte buddy. Dit cluster wilt ook graag geven aan de cliënt, maar hun eigen herstel blijft het belangrijkste. Zij zien het buddyschap als een wederkerig proces, waarbij de cliënt en de buddy beide een verantwoordelijkheid dragen. De buddy moet zich in kunnen leven, anders kan hij/zij zich geen buddy noemen.

Beide clusters hebben resultaten geleverd, waardoor er aanbevelingen voor de supervisors van het buddyproject gedaan konden worden. De buddy's vinden het buddyproject een leerzaam project, omdat het helpt bij hun eigen herstel en persoonlijke ontwikkeling. Wel willen de buddy's wat meer praktische handvaten krijgen, die ze kunnen gebruiken in contact met hun cliënt. Tevens kunnen de supervisors wat duidelijker en meer communiceren onderling en naar de buddy's toe. Het beroepsproduct is een handleiding om praktische invulling te geven aan de trainingen en de supervisies van het buddyproject.

Tot slot wordt in dit onderzoeksrapport een reflectie gegeven op het onderzoeksproces van de studentonderzoeker.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	Blz. 1
2. De context	Blz. 2
2.1 De organisatie: GGZ Momentum	Blz. 2
2.2 Missie en visie van GGZ Momentum	Blz. 2
2.3 Behandelgebieden	Blz. 2
2.4 Doelgroep	Blz. 2
3. Aanleiding onderzoek	Blz. 4
4. Probleemanalyse	Blz. 5
4.1 Landelijke ontwikkeling herstelvisie en ervaringsdeskundigheid	Blz. 5
4.2 Geschiedenis verslavingszorg	Blz. 5
4.3 Behoeftte naar verdere ontwikkeling	Blz. 6
4.4 Maatjesprojecten	Blz. 6
4.5 GGZ Momentum en het buddyproject	Blz. 7
5. Probleemstelling & doelstelling	Blz. 8
5.1 De probleemstelling	Blz. 8
5.2 De doelstelling	Blz. 8
5.3 Begripsafbakening	Blz. 8
6. Onderzoeksontwerp	Blz. 10
6.1 Onderzoeksmethode	Blz. 10
6.2 Het onderzoeksopzet	Blz. 10
6.3 Populatie en steekproef	Blz. 12
7. Theoretisch kader	Blz. 13
7.1 Verslavingskenmerken	Blz. 13
7.2 Het begrip: Ervaringsdeskundigheid	Blz. 13
7.3 Succesfactoren voor het organiseren van maatjesinitiatieven	Blz. 14
8. De resultaten	Blz. 16
8.1 Kwalitatieve resultaten respondenten	Blz. 16
8.2 Interpretatie Q-analyse	Blz. 16
8.3 Cluster A: De zelfbeschermende ontwikkelingsgerichte buddy	Blz. 16
8.4 Kenmerkende uitspraken	Blz. 17
8.5 Cluster B: De gelijkwaardige ontwikkelingsgerichte buddy	Blz. 18
8.6 Kenmerkende uitspraken	Blz. 18
8.7 Onderscheidende uitspraken	Blz. 19
8.8 Consensus uitspraken	Blz. 20
8.9 Overige opmerkelijke uitspraken	Blz. 21
9. Conclusie	Blz. 22
9.1 Thema: Visie op het buddyschap	Blz. 22
9.2 Thema: De persoonlijke ontwikkeling	Blz. 22
9.3 Thema: De relatie tussen de buddy en de cliënt	Blz. 23
9.4 Thema: Aanbod vanuit GGZ Momentum	Blz. 23
9.5 Eindconclusie	Blz. 24
10. Discussie	Blz. 25
10.1 Betrouwbaarheid	Blz. 25
10.2 Validiteit	Blz. 25
10.3 Bruikbaarheid	Blz. 26
11. Aanbevelingen	Blz. 27
11.1 Aanbeveling 1: Zet jullie passie voor het buddy project voort	Blz. 27
11.2 Aanbeveling 2: Communiceer meer naar de buddy's	Blz. 27
11.3 Aanbeveling 3: Communiceer duidelijker met alle supervisors	Blz. 27
11.4 Aanbeveling 4: Bied praktische tools aan	Blz. 27
11.5 Aanbeveling 5: Vervolgonderzoek naar het buddyproject is aan te raden	Blz. 27
12. Het beroepsproduct	Blz. 28
12.1 Meerwaarde van het afstudeerproject	Blz. 28
12.2 De meerwaarde van het beroepsproduct	Blz. 28
12.3 Verantwoording overdracht beroepsproduct	Blz. 28

Literatuurlijst

Bijlage 1: Feedback onderzoeksplan

Bijlage 2: Longlist statements

Bijlage 3: Q-set buddyproject

Bijlage 4: Cribsheets cluster A & B

Bijlage 5: Verkregen feedback op beroepsproduct

Bijlage 6: Het beroepsproduct

1. Inleiding

Beste lezer,

Voor u ligt het eindrapport: 'De buddy's van het buddyproject'. Dit onderzoek is ontwikkeld om inzichtelijk te krijgen welke ervaringen er leven bij de buddy's die deelnemen aan het buddyproject binnen GGZ Momentum. Het onderwerp van dit onderzoek speelt in op de huidige ontwikkelingen binnen de zorg –en hulpverlening. Buddy's zetten zich vrijwillig in om met hun ervaringskennis andere kwetsbare burgers te ondersteunen. Dit verslag geeft weer op welke manier de resultaten zijn verkregen en welke conclusies hieruit getrokken kunnen worden. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de ervaringen die er leven bij de buddy's over het buddyproject. Hierdoor kunnen er een aantal aanbevelingen meegegeven worden om het aanbod voor het buddyproject te optimaliseren.

Dit onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 staat beschreven voor welke organisatie dit onderzoek gedaan wordt, wat de visie en missie is van deze organisatie en voor welke doelgroep dit onderzoek bestemd is. De aanleiding tot dit onderzoek wordt beschreven in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 is de probleemanalyse uitgewerkt aan de hand van verschillende relevante thema's en literatuur. In hoofdstuk 5 wordt de probleemstelling en doelstelling geformuleerd en staan belangrijke begrippen uitgewerkt aan de hand van literatuur. In hoofdstuk 6 vindt u het uitgebreide onderzoekontwerp terug. Hierin staat beschreven welke onderzoeksmethoden worden gebruikt, hoe dat wordt gedaan en wat de steekproef en populatie is. In hoofdstuk 7 bevindt zich het theoretisch kader. De resultaten bevinden zich in hoofdstuk 8, waarna vervolgens in hoofdstuk 9 conclusies voor dit onderzoek worden getrokken. In hoofdstuk 10 volgt de discussie en wordt er teruggekeken naar het verloop van dit onderzoek. In hoofdstuk 11 worden er aanbevelingen gedaan voor GGZ Momentum. Hoofdstuk 12 staat in het teken van de verantwoording voor het beroepsproduct. Ten slotte wordt in hoofdstuk 13 de onderzoekende houding van de studentonderzoeker kritisch bekeken en wordt hier een diepgaande reflectie op gegeven.

Veel plezier met het lezen van het onderzoeksrapport 'De buddy's van het buddyproject'.

Met vriendelijke groet,

Karlijn Verhijden

2. De context

Om u als lezer een goed beeld te geven over de inhoud van dit onderzoek, wordt er in dit hoofdstuk de context beschreven waarin het onderzoek plaatsvond.

2.1 De organisatie: GGZ Momentum

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van GGZ Momentum. GGZ Momentum is in 2010 gestart als een specialistische geestelijke gezondheidszorginstelling. Zij bieden deskundige behandeling aan mensen die verslaafd zijn en mensen die eetproblemen hebben. GGZ Momentum behandelt niet alleen deze problemen, maar ook de bijkomende problemen, zoals: stemming, gevoelens en gedachten. Momenteel is GGZ Momentum uitgegroeid tot een team van ruim 125 medewerkers, verdeeld over vijf locaties, namelijk: Den Bosch, Nijmegen, Breda, Veldhoven en Zuid-Afrika. Het team van GGZ Momentum bestaat uit hoogopgeleide specialisten, waarvan een deel ervaringsdeskundigen zijn. Deze samenstelling zorgt voor uitgebreide kennis, kunde en begrip voor de problematiek van de cliënt. GGZ Momentum biedt ambulante behandeling, dagbehandeling en een klinisch behandeltraject. Het ambulante behandeltraject bestaat uit individuele gesprekken of groeps gesprekken. De dagbehandeling duurt 12 tot 36 weken en kan tussen de twee en vijf dagen per week worden aangeboden. Het klinische behandeltraject, dat alleen in Zuid-Afrika wordt aangeboden, is het meest intensieve traject en duurt negen weken. De cliënten gaan hier naartoe om te ontwennen van hun verslaving en te werken aan hun herstel. In sommige gevallen start een klinisch traject met een detoxopname (lichaamsontgifting), voordat ze naar de kliniek in Zuid-Afrika gaan (GGZ Momentum, 2017). Daarnaast biedt GGZ Momentum sinds 2013 een buddyproject aan, waar (ex)cliënten in ver herstel andere cliënten in vroeg herstel ondersteunen.

2.2 Missie en visie van GGZ Momentum

GGZ Momentum streeft naar zorg die effectief, doelmatig en duurzaam is. De belastbaarheid van de zorgvrager, van de medewerkers en van de maatschappij wordt elke keer kritisch bekeken. Het doel van GGZ Momentum is om uit te groeien tot een centrum voor een unieke en topklinische zorg. Er wordt zorg aangeboden aan de zorgvragers vanuit een existentieel mensbeeld. Dit houdt in dat je een mens als een uniek individu benadert. De subjectiviteit, ervaringsverhalen en ervaringskennis staan centraal in de behandelvisie van GGZ Momentum (GGZ Momentum, 2017). Vanuit het existentieel mensbeeld kijkt GGZ Momentum ook naar de klachten of het lijden van een cliënt. De wens dat mensen willen bestaan, gaat gepaard met de angst om houvast en gewoonten op te geven. Deze worsteling kan voor mensen zo belemmerend zijn, dat hun dagelijks functioneren wordt bedreigd door stemmingsproblemen, angststoornissen, dwangklachten en een verslavings- en/of eetproblematiek. Dit is uiteindelijk belemmerend om een zinvolle betekenis te geven aan het leven. Door de onderliggende klachten aan te pakken, komt de cliënt beter in zijn/haar vel te zitten en neemt het zelfvertrouwen toe (GGZ Momentum, 2017).

2.3 Behandelgebieden

GGZ Momentum behandelt in principe alle vormen van verslaving, namelijk: alcohol, cannabis, speed, cocaïne, XTC, GHB, ketamine en medicijnen. Ook bieden zij behandeling aan procesverslavingen, zoals gokken, gamen en seks. Ze bieden geen behandelingen aan mensen met een heroïne en opiaatverslaving, omdat zij geen intensieve verpleegkundige zorg in huis hebben (GGZ Momentum, 2017). Verder biedt GGZ Momentum aan bijna alle vormen van eet- en gewichtsproblemen behandeling. Wanneer er bij personen met anorexia nervosa sprake is van een BMI onder de 17, kan GGZ Momentum geen passende behandeling aanbieden. De medische zorg die hiervoor nodig is, heeft GGZ niet tot de beschikking (GGZ Momentum, 2017).

2.4 Doelgroep

De doelgroep van dit onderzoek betreft (ex)cliënten van GGZ Momentum die andere cliënten in hun herstel ondersteunen. Deze ex(cliënten) worden buddy's genoemd. Zij kunnen met hun ervaring en kennis in het herstelproces van een verslaving, andere cliënten in hun herstel ondersteunen. Cliënten die net in herstel zijn, hebben door hun verslavingsproblematiek vaak geen werk meer en zijn geïsoleerd geraakt. Tevens hebben de ouders van de cliënten vaak moeite om met de

herstellende persoon om te gaan. Buddy's vormen een aanvulling op de professionele zorg. Zij luisteren naar de cliënten en helpen hun om weer in contact te komen met andere mensen. Buddy's kunnen samen met cliënten een uitstapje maken of naar een meeting van een zelfhulpgroep gaan (Stichting GGZ Momentum, 2017).

2.4.1 Buddyomschrijving

GGZ Momentum zorgt voor een zoveel mogelijk passende match tussen de buddy en de cliënt. De mannelijke buddy's worden aan mannen gekoppeld en de vrouwelijke buddy's aan vrouwen. Een buddy moet de wil hebben om op vrijwillige basis andere cliënten met een gelijksoortig probleem te ondersteunen (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, februari 7).

GGZ Momentum kenmerkt een buddy aan de volgende eigenschappen: stabiliteit, doorzettingsvermogen, stressbestendigheid, inlevingsvermogen, relativeringsvermogen, reflectief vermogen, hulpvaardig en verantwoordelijkheid nemen (Stichting GGZ Momentum, 2016).

Daarnaast moet een buddy aan een aantal voorwaarden voldoen om buddy te mogen zijn:

- Minimaal één jaar clean zijn.
- Bij voorkeur naar Zuid-Afrika zijn geweest.
- Nazorg traject hebben gehad bij GGZ Momentum of nog steeds in behandeling zijn.
- Vooruitgang hebben geboekt in eigen herstel en ruimte hebben om anderen te steunen.
- Bij voorkeur actief zijn met het Minnesotaprogramma (Stichting GGZ Momentum, 2016).

Een buddy moet aangedragen worden door een eerste behandelaar (GGZ-agoog of basispsycholoog) en een hoofdbehandelaar van GGZ Momentum (psychiater of klinisch psycholoog of psychotherapeut) (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, februari 14).

2.4.2. Ondersteuning aan buddy's

De buddy's worden in hun rol ondersteund door hulpverleners van GGZ Momentum. De supervisors in 's-Hertogenbosch zijn: Juul Geurts (toegepast psycholoog) en Stijn Mutsaers (maatschappelijk werker). In Nijmegen hebben ze ook twee supervisors voor het buddyproject (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, februari 14).

Buddy's krijgen op het begin van hun buddytraject drie trainingssessies, waar ze vaardigheden en tips krijgen om een succesvolle buddy te zijn. Tevens krijgen buddy's één keer in de zes weken supervisie, waar ze in groepsverband systematische begeleiding krijgen om concrete problemen aan te pakken in hun relatie met een cliënt (Stichting GGZ Momentum, 2016).

Verder is het op verzoek mogelijk dat de buddy's zowel telefonisch, als via de mail of 'face to face' contact hebben met een supervisor. Het buddyproject vindt plaats binnen GGZ Momentum op de locaties: Nijmegen en 's-Hertogenbosch (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, februari 16).

3. Aanleiding onderzoek

Binnen de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ), de verslavingszorg en de maatschappelijke opvang is er steeds meer aandacht voor de beleving, ervaring en krachten van de cliënten. Deze kernpunten komen vanuit de herstelvisie. Het gevolg is dat ervaringsdeskundigheid zich uitbreidt in de reguliere hulpverlening (Desain, Driessen, van de Graaf, Holten, Huber & Jansen, 2013). De inzet van ervaringsdeskundigheid in de reguliere hulpverlening is een nieuw fenomeen. Hierdoor ontstaan er verwarringen en discussies binnen de hulpverlening, zoals: functieomschrijving, rolomvatting, vertrouwelijkheid en facilitering van de functie (Karbouniaris, 2013).

De studentonderzoeker kwam door de opgedane informatie en de interesse om haar eigen ervaringskennis in het toekomstig beroepenveld in te zetten, terecht bij de organisatie GGZ Momentum. In het kennismakingsgesprek met Juul Geurts gaf de studentonderzoeker aan dat ze graag onderzoek wilt doen naar ervaringskennis en/of ervaringsdeskundigheid. (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2016, december 21).

In dit gesprek vertelde Juul over het buddyproject, dat sinds maart 2014 bestaat binnen GGZ Momentum. Er was voorheen nog nooit onderzoek gedaan naar het buddyproject. De meeste buddy's hebben (naast de groepssupervisie van twee uur, die ze om de zes weken krijgen) geen begeleiding of hulp meer van GGZ Momentum. Deze (ex)cliënten zitten weliswaar niet meer in hun actieve verslaving, maar er spelen mogelijk wel nog problemen op andere vlakken. De buddy's hebben een verantwoordelijkheid naar de cliënten toe om ze te ondersteunen. Dit onderzoek kan van meerwaarde zijn om meer zicht te krijgen op de ervaringen van de buddy's. Op die manier kunnen de supervisors beter aansluiten op de ervaringen en behoeften van de buddy's (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, januari 28).

Tevens zal dit onderzoek een bijdrage leveren aan de missie van GGZ Momentum. Hier staat dat zij streven naar een effectieve, doelmatige en duurzame behandeling. De belastbaarheid van de zorgvrager moet elke keer kritisch worden meegewogen (GGZ Momentum, 2017).

4. Probleemanalyse

Zoals in de aanleiding wordt beschreven, neemt ervaringsdeskundigheid steeds meer een belangrijkere plek in de hulpverlening. In dit hoofdstuk wordt er dieper ingegaan op de thema's: ervaringskennis, ervaringsdeskundigheid, ervaringskennis in de verslavingszorg en maatjesprojecten. Hierdoor komen de macrobehoeften naar onderzoek op deze thema's naar voren. Tot slot spitst deze probleemanalyse zich toe tot het onderzoek naar het buddyproject.

4.1 Landelijke ontwikkeling herstelvisie en ervaringsdeskundigheid

De gedachtegang van de herstelvisie vindt zijn wortels in de Verenigde Staten. Herstel is in Nederland als kernbegrip opgepakt door de cliëntenbeweging. Cliënten ervaren dat zij door de herstelvisie meer kans hebben om aan hun eigen toekomst te werken, waardoor deze visie op dit moment in Nederland belangrijk is en zich breed heeft verspreid. De huidige zorg in Nederland is grotendeels gebaseerd dat ziektes en beperkingen moeten worden teruggedrongen. De herstelvisie is daarentegen gericht op persoonlijk en maatschappelijk herstel van een persoon. In deze visie is terugdringen van de ziekte nog steeds één belangrijke factor, maar zijn er meerdere factoren om met een ziekte of beperking om te gaan (Hendriksen-Favier, Nijnsens & van Rooijen, 2012).

4.1.1 GGZ Eindhoven (GGZE)

In de jaren negentig ontstond er een cliëntbeweging, die uiteindelijk de herstelbeweging werd genoemd. In vergelijking met de verslavingszorg, was het voor de geestelijke gezondheidszorg een nieuw fenomeen. Bij het cliëntenbelangenbureau GGZE werken op dit moment ervaringsdeskundigen aan verschillende projecten, zoals: vrijwilligerswerk, opleiding naar een betaalde baan en zelfhulpgroepen. Het bureau heeft door het aantal projecten laten zien dat ervaringsdeskundigheid een belangrijke bijdrage levert aan de zorg (Posthouwer & Timmer, 2013).

4.1.2 HEE

Op landelijk niveau werken er ervaringsdeskundigen bij HEE (herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid). Zij werken aan de overdracht van ervaringskennis om herstel te bevorderen. HEE is ontstaan door de ervaringsdeskundige Wilma Boevink. Zij deed vanuit het Trimbos-instituut onderzoek naar de empowerment van cliënten. HEE organiseert landelijk herstelwerkgroepen, cursussen herstelondersteuning en studiedagen (Posthouwer & Timmer, 2013).

4.1.3 Opleidingen

De groei van ervaringsdeskundigheid is te danken aan de cliënten zelf, maar ook aan de hulpverleningsorganisaties. Het blijkt dat ervaringsdeskundigheid zich sneller uitbreidt in de beroepspraktijk dan scholing. Dit komt doordat traditionele kennis in organisaties wordt aangevuld met ervaringskennis. Het was lang onduidelijk hoe ervaringsdeskundigheid gedefinieerd moest worden. Sinds drie jaar is er een beroepencompetentiemodel voor een ervaringsdeskundige, waarin de competenties voor een ervaringsdeskundige staan. In de afgelopen jaren zijn er verschillende opleidingen ontstaan die gericht zijn op de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid. Deze opleidingen zijn: GGZ-begeleider met ervaringsdeskundigheid en sociaal pedagogisch hulpverlener met ervaringsdeskundigheid (Posthouwer & Timmer, 2013).

In het begrippenkader wordt gedefinieerd wanneer er sprake is van ervaringskennis en wanneer van ervaringsdeskundigheid. Het is namelijk niet vanzelfsprekend dat een persoon met ervaringskennis een ervaringsdeskundige professional is.

4.2 Geschiedenis verslavingszorg

In de verslavingszorg is de inzet van ex-verslaafden als medewerkers niet nieuw (Weerman, 2013). Al rond de jaren vijftig ontstonden er programma's om ex-verslaafden in contact te laten komen met verslaafden. Ex-verslaafden vonden werk in de zorg, want ze werden elders gediscrimineerd. Er ontstonden zelfhulpgroepen, zoals AA-groepen, waarin ex-verslaafden andere verslaafden ondersteunden. Tegelijkertijd ontstond in deze tijd het Minnesotamodel in samenwerking met een AA-groep en een klinisch behandelcentrum. Hierin gingen ervaringsdeskundige hulpverleners samenwerken met niet-ervaringsdeskundige professionals op een gelijkwaardige status. Het Minnesotamodel geeft aandacht voor spirituele principes en beschrijft in twaalf stappen hoe iemand aan zijn verslaving kan werken (Weerman, 2013).

In de jaren zeventig en tachtig professionaliseerde de verslavingszorg. Er kwam meer nadruk te liggen op objectief meetbare interventies, die eisen stelden aan de medewerkers. De waarde van ervaringskennis werd vaker betwifteld, omdat het subjectief is (Weerman, 2013).

4.3 Behoeftte naar verdere ontwikkeling

De laatste jaren zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd naar de meerwaarde van ervaringsdeskundigheid. Er zijn verschillende punten die erop wijzen dat ervaringsdeskundigen zich onderscheiden van niet-ervaringsdeskundigen. Voordelen van ervaringsdeskundigen kunnen zijn:

- Schaamtevolle ervaringen bespreekbaar maken.
- Aansluiten bij de beleving van de cliënt.
- Erkenning geven voor het leed van de verslaafde.
- Betekenis geven voor het herstellen.
- Hoop bieden.
- Aansluiten bij moeilijk bereikbare cliënten.
- Het begrijpen van triggers, terugval en flashbacks (Weerman, 2012).

Echter pleit Weerman (2012) ook dat ervaringsdeskundigen valkuilen en risico's hebben. Valkuilen van ervaringsdeskundigen kunnen zijn: confrontatie met het eigen verslavingsverleden, emotioneel geraakt worden en rolverwarring van een cliënt naar een ervaringsdeskundige.

Door deze bevindingen zijn er adviezen voor het werkveld van ervaringsdeskundigheid. Eén advies van Weerman (2012, p. 149) is:

- 'Het is van belang dat ervaringsdeskundigen gestimuleerd worden om hun ervaringskennis op een doordachte manier in te zetten, waarbij gereflecteerd wordt op de voordelen, maar ook op de mogelijke risico's. Van ervaringsdeskundige mag, zoals van alle medewerkers in de zorg, verwacht worden dat zij hun eigen functioneren kritisch evalueren.'

In een visiedocument van GGZ wordt de boodschap gegeven dat de samenleving en de GGZ een andere opstelling moeten hanteren. De GGZ moet in de toekomst inspelen op het bieden van hoop en perspectief voor de cliënten en hun omgeving. Daarnaast zou de GGZ meer verbindingen moeten leggen tussen de cliënten en de samenleving. Het uitgangspunt van deze benadering is, dat er meer ruimte nodig is om te luisteren naar de ervaringsverhalen van de cliënten. Deze verhalen moeten een aanknopingspunt worden voor professionals (GGZ Nederland, 2013).

4.4 Maatjesprojecten

Praktijkorganisaties zien maatjesprojecten als een ideale methode, omdat vrijwilligers andere kwetsbare burgers kunnen ondersteunen. Het begrip 'maatjesproject' heeft verschillende uitsingsvormen. Dit kan verdeeld worden in drie typologieën maatjes. Deze typologieën zijn:

1. Het maatje als bondgenoot: Dit type maatje heeft tot doel om de sociale uitsluiting van de zorgvrager in de samenleving te voorkomen. Het maatje dient voornamelijk als een relationele ondersteuning. Het contact tussen het maatje en de hulpvrager is het kernpunt en er wordt in mindere mate doelgericht gewerkt. Het maatje vormt een steun en toeverlaat voor de hulpvrager.
2. Het maatje als coach: Het maatje heeft als doel om de hulpvrager te stimuleren en uit te dagen om verandering aan te gaan. Dit kan gaan om een gedragsverandering of het aanleren van nieuwe vaardigheden. Het maatje en de hulpvrager voeren gesprekken en ondernemen samen activiteiten.
3. Het maatje als mentor: De werkwijze van dit maatje komt grotendeels overeen met 'het maatje als coach'. Echter wordt dit type maatje gekoppeld aan de hulpvrager, doordat hij/zij expertise heeft om persoonlijke ervaringen te delen met de hulpvrager. Het maatje is een leermeester, doordat hij/zij bepaalde kennis en inzichten overdraagt en nadruk legt op de persoonlijke ontwikkeling van de hulpvrager (van der Tier & Potting, 2015).

Er zijn verschillende redenen waarom iemand maatje wordt, namelijk: het overdragen van kennis en vaardigheden, uiten van maatschappelijke betrokkenheid en het uiten van medeleven voor anderen. Maatjesprojecten kunnen ook een meerwaarde hebben voor de maatjes zelf. De belangrijkste effecten liggen op de psychologisch en sociaal-communicatief vlak, zoals het vergroten van zelfvertrouwen en zelfverzekerdheid en het stimuleren van relaties. Tevens stimuleert het de persoonlijke ontwikkeling en horizonverbreding (van der Tier & Potting, 2015).

In het onderzoek 'Een maatjesproject voor iedereen?' (van der Tier & Potting, 2015) zijn succesfactoren geanalyseerd. Hierdoor is er een leidraad ontwikkeld, die gebruikt kan worden om een maatjesproject succesvoller te maken. Het rapport geeft de volgende adviezen:

- Matching: Een hulpverlener en een vrijwilliger moeten gekoppeld worden op basis van gelijkwaardigheid. Een effectieve ondersteuningsrelatie vraagt om raakvlakken, zoals: karaktereigenschappen, interesses en hobby's.
- Ondersteuningsstijl: In het begin moet een open gesprek duidelijkheid geven over de rol van beiden. De hulpvrager moet in het begin zoveel mogelijk de ruimte krijgen voor zijn eigen verwachtingen en zeggenschap over het ondersteuningstraject.
- Kwaliteitsbewaking: Een beroepskracht moet de voortgang en kwaliteit van het ondersteuningstraject op afstand volgen (van der Tier & Potting, 2015).

De bovenstaande adviezen kunnen professionals gebruiken bij het plannen en ontwerpen van nieuwe maatjesprojecten. Tevens kunnen deze adviezen gebruikt worden om maatjesprojecten te evalueren en mogelijk aan te passen. Uit bestaande onderzoeken naar maatjesprojecten blijkt dat vooral wordt onderzocht wat voor effect het heeft voor de hulpvragers. Er wordt minder onderzocht wat maatjesprojecten voor effect hebben op de maatjes zelf. Daarnaast blijkt dat er nog weinig onderzoek gedaan is naar individuele maatjesprojecten. Het is belangrijk dat er meer zicht komt op individuele maatjesprojecten (van der Tier & Potting, 2015).

4.5 GGZ Momentum en het buddyproject

Een van de onderdelen die GGZ Momentum biedt aan hulp, is het klinische behandeltraject in Zuid-Afrika. Hier krijgen de cliënten handvaten aangereikt om hun herstel voort te zetten bij thuiskomst. Wanneer de cliënten afscheid nemen van de behandeling in Zuid-Afrika, wordt bij thuiskomst een evaluatiegesprek binnen GGZ Momentum gehouden. Hierin wordt ook besproken wat voor vervolgtraject een cliënt binnen GGZ Momentum krijgt. In de meeste gevallen bestaat dit traject uit ambulante therapie en een dagbehandeling voor een periode van zes tot achttien weken. GGZ Momentum maakt gebruik van een aantal elementen uit het Minnesotamodel (zie begripsafbakening 'Minnesotamodel'), namelijk: bezoek meetings, onderhoud contact met lotgenoten en kies een vaste zelfhulpgroep. In Zuid-Afrika wordt het bezoeken van zelfhulpgroepen en 'het leren van de twaalf stappen' aanbevolen. De verantwoordelijkheid om dit te doen, ligt bij de cliënten zelf. Deze cliënten, die vroeg in herstel zitten, vinden hulpvragen lastig. Er komt veel op hun af, zoals: dagelijkse zaken regelen, vormgeven aan een nieuwe manier van leven en contact opbouwen en behouden met familie en vrienden (Stichting GGZ Momentum, 2016).

GGZ Momentum constateerde dat het cliënten niet altijd lukt om zelfstandig een gezond netwerk op te bouwen met mensen die geen verslavingsmiddelen gebruiken. Hierdoor is het buddyproject ontstaan. De buddy's hebben meestal dezelfde stappen als de cliënten doorlopen om van hun actieve verslaving af te komen. Zij hebben ervaring met het herstellen en kunnen dit in contact met de cliënten inzetten. De buddy's kunnen de cliënten ondersteunen om hun sociale contacten uit te breiden en te versterken en zijn een steuntje in de rug (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, februari 17).

Er is dus op macroniveau behoefte om meer zicht te krijgen op de effecten van maatjesprojecten voor maatjes. Het is daarom van belang dat dit onderzoek in kaart gaat brengen welke ervaringen er leven bij de buddy's van GGZ Momentum. Dit onderzoek is gericht op hoe buddy's, dus mensen met ervaringskennis, hun deelname ervaren aan het buddyproject binnen GGZ Momentum.

5. Probleemstelling & doelstelling

Zoals in de probleemanalyse staat beschreven, groeit het inzetten van ervaringsdeskundigheid in de hulpverlening. Tevens is op macroniveau de behoefte dat er meer onderzoek gedaan wordt naar individuele maatjesprojecten. In dit hoofdstuk worden de probleemstelling en doelstelling beschreven, die zijn voortgevloeid uit de probleemanalyse. Verder worden er belangrijke begrippen voor dit onderzoek gedefinieerd.

5.1 De probleemstelling

Hoe ervaren de buddy's hun deelname aan het buddyproject binnen GGZ Momentum?

5.2 De doelstelling

Dit onderzoek maakt inzichtelijk welke ervaringen er leven bij de buddy's over hun deelname aan het buddyproject binnen GGZ Momentum. Hierdoor kunnen de supervisors van het buddyproject mogelijk het aanbod in hun ondersteuning voor de buddy's optimaliseren.

5.3 Begripsafbakening

In dit subhoofdstuk worden er belangrijke begrippen uit dit onderzoek uitgewerkt en afgebakend.

Herstelvisie

Het gedachtegoed van herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid is in de jaren '90 ontwikkeld in de Verenigde Staten en is op dit moment bruikbaar in vele hulpverleningsorganisaties in Nederland. De herstelvisie is gericht op de kracht en het herstel van een persoon en niet zozeer op de ziekte of de stoornis die een persoon heeft. Hulpverleners kijken naar wat mensen zelf weten, hun ervaringen en kennis over hun problematiek. De cliënt kan hieruit zijn kracht voor herstel halen (Hendriksen-Favier, Nijnsens & van Rooijen, 2012).

Ervaring/ ervaren

Ervaring is iets wat mensen 'doen' en is niet wat er simpelweg 'is'. Het gaat om het opmerken van een betekenis. De gevoelens die iemand heeft, zijn een eerste primitieve gedaante van wat 'ervaring' mag heten. Wanneer deze gevoelens opgemerkt worden en er betekenis aan wordt gegeven, wordt het een ervaring genoemd. Mensen geven er vaak een betekenis aan, door het tot zich te nemen en te delen met anderen (van Tongeren, 2013).

Ervaringskennis

Ervaringskennis is kennis over wat helpt en belemmert bij herstel. Iedere persoon met een psychische aandoening heeft een eigen verhaal. Dit verhaal bestaat uit de betekenis die iemand zelf aan de problemen geeft. Daarnaast bestaat ervaringskennis uit de strategieën die tijdens het proces zijn ontwikkeld om met de problemen om te gaan. Wanneer ervaringsverhalen uitgewisseld worden, ontstaat er collectieve ervaringskennis (Hendriksen-Favier, Nijnsens & van Rooijen, 2012).

Ervaringsdeskundige

Iemand met een uniek weten over zijn/ haar herstel in een problematiek, kent alleen diegene zelf. Een ander persoon kan dat nooit helemaal begrijpen. Hierdoor is de persoon altijd als enige 'ervaringsdeskundige'. Dit houdt niet in dat herstel vanzelf gaat en dat diegene er alleen voorstaat. Juist geschoolde mensen met ervaringskennis kunnen op onderscheidende wijze bijdragen om cliënten te ondersteunen (van Bakel, Boertien, Kamoschinski & Liefhebber, 2013).

Verslavingsstoornis

In de DSM-5 wordt gesproken over stoornissen in het gebruik van middelen, ofwel verslavingsstoornissen. Dit is een algemene diagnostische classificatie, maar de specifieke diagnose geeft aan om welk middel het gaat. De DSM-5 beschrijft, naast dat iemand met een verslavingsstoornis beperkt functioneert en persoonlijk lijdt, ook specifiekere symptomen. Daarnaast heeft de DSM-5 een nieuwe diagnostische categorie toegevoegd aan de verslavingsstoornissen, namelijk: een gok-, dwang-, game- of seksverslaving. Deze verslavingen

hebben belangrijke kenmerken gemeen met een verslaving aan drugs of alcohol, zoals: beperkte controle over het gedrag en onthoudingsverschijnselen. De gok-, dwang-, game- en seksverslavingen vereisen nog nader onderzoek (Hoencamp, Haffmans & van Loon, 2016).

Buddy('s)

Zoals al eerder is beschreven, kan er gesproken worden over drie typologieën maatjes. Deze typologieën zijn: het maatje als bondgenoot, het maatje als coach en het maatje als mentor. De buddy's van het buddyproject binnen GGZ Momentum zijn te vergelijken met alle drie de typologieën. De buddy's binnen zijn namelijk een steun voor de cliënten, doordat ze hun eigen ervaringskennis als expertise inzetten in het contact met de cliënten. Op deze manier kunnen de buddy's de cliënten ondersteunen bij hun veranderingsproces en het aanleren van vaardigheden. Tevens kunnen de buddy's concrete activiteiten ondernemen met hun cliënten, door bijvoorbeeld mee te gaan naar meetings van zelfhulpgroepen of samen ergens koffie te gaan drinken.

Alcoholics Anonymous (AA)-groepen

De zelfhulpgroepen van AA zijn opgericht in 1935 door Bill Wilson en Dr. Bob Smith. Het uitgangspunt van zelfhulpgroepen is dat de aandoening of ziekte niet overgaat, maar dat je ermee kunt leven en kan benutten als kans voor innerlijke (spirituele) ontwikkeling. Het 'lot' vormt een kans voor groeiende zelfkennis en nieuwe mogelijkheden om beter te leven. De zelfhulpgroepen worden in gemeenschappelijke verantwoordelijkheid georganiseerd (Weerman, 2012).

Het Minnesotamodel/twaalfstappenprogramma

Binnen het Minnesotamodel, ofwel het twaalfstappenprogramma, is veel aandacht voor de nazorg van (ex)verslaafden. Het wordt aangeraden dat (ex)verslaafden naar meetings van zelfhulpgroepen gaan. In deze zelfhulpgroepen staan de twaalf stappen centraal. De twaalf stappen geven weer hoe een verslaving wordt beschouwd en hoe er stapsgewijs aan herstel van een verslaving gewerkt kan worden. Abstinentie voor (ex)verslaafden is de enige optie volgens dit model, want gecontroleerd gebruiken is geen mogelijkheid (Weerman, 2012).

Fasen van herstel

Er zijn verschillende fasen om te herstellen van een psychische problematiek, namelijk: overweldigd worden met de aandoening, worstelen met de aandoening, leven met de aandoening en leven voorbij de aandoening. Er wordt in dit onderzoekrapport gesproken over buddy's. Zij bevinden zich in de fase dat ze leven met of voorbij de aandoening. Ze zitten namelijk niet meer in hun actieve verslaving, maar kunnen wel nog problemen bevinden op andere vlakken in hun leven. Tevens wordt er gesproken over cliënten in vroeg herstel. Deze cliënten, die ondersteuning krijgen van een buddy, zitten in de fase 'overweldigd worden met de aandoening' of 'worstelen met de aandoening'. De cliënten ultiem symptomen van de verslaving, die hun leven bepalen en weten (nog) niet hoe ze er het beste mee om kunnen gaan (Dröes & Witsenburg, 2015).

6. Onderzoeksontwerp

In dit hoofdstuk wordt weergegeven hoe de probleemstelling wordt beantwoord is. De methoden en meetinstrumenten die gebruikt zijn voor dit verkennend en beschrijvend onderzoek, worden in dit hoofdstuk uitgewerkt. Tot slot is de gekozen populatie en steekproef beschreven.

6.1 Onderzoeksmethode

In dit onderzoek zijn twee verschillende onderzoeksmethodes gebruikt, namelijk literatuuronderzoek en Q-methodologie.

6.1.1 Literatuur onderzoek

Literatuuronderzoek maakt in het algemeen deel uit van ieder onderzoek. Via literatuuronderzoek kan inzichtelijk worden welke informatie er over een onderwerp is en waar al onderzoek naar gedaan is (Verhoeven, 2011).

Door gebruik te hebben gemaakt van bronnen bij de begripsafbakening, werd het inzichtelijk wat de belangrijke begrippen voor dit onderzoek volgens de literatuur betekenen. Verder is er literatuur gebruikt voor de probleemanalyse, het theoretisch kader en de Q-methodologie.

6.1.2 Q-methodologie

De Q-methodologie maakt het mogelijk dat er belangrijke meningen, houdingen, wensen en visies van mensen naar voren komen. Een Q-methodologie maakt gebruik van een 'by-person'-factoranalyse. Hierdoor kunnen groepen personen gerangschikt worden aan de hand van een vergelijkbaar zelfde mening, houding, visie of wens (Jedeloo & van Staa, 2009).

De Q-methodologie sloot goed aan bij dit onderzoek, omdat de denkwijzen en gevoelens van de respondenten inzichtelijk werden (Exel & de Graaf, 2015).

6.1.3 De doorlopende stappen van Q-Methodologie

Een Q-studie doorloopt verscheidene stappen om meningen en houdingen van personen duidelijk te krijgen. De eerste stap bestaat uit het vaststellen van meningen en uitspraken over het onderzoeksonderwerp. Door gebruik te maken van verschillende bronnen, zoals: literatuur, interviews, nieuwsberichten en documentaires, wordt de 'concours' bepaald. Het bepalen van de concours bestaat uit zoveel mogelijk uitspraken te verzamelen over het onderzoeksonderwerp. Wanneer geen nieuwe informatie meer verkregen kan worden, is de concours voltooid. De verzamelde uitspraken vormen de 'longlist'. De tweede stap is om kritisch te kijken naar alle verzamelde uitspraken. Dubbele uitspraken worden geschrapt en onduidelijke uitspraken worden verscherpt in de longlist. Afhankelijk van de overgebleven uitspraken en de doelgroep, wordt er een definitieve Q-set opgesteld. De Q-set is een uiteindelijke selectie uitspraken, waarmee zoveel mogelijk meningen en gevoelens van de respondenten inzichtelijk kunnen worden gemaakt. Wanneer de Q-set definitief is, worden de respondenten van het onderzoek geselecteerd. De geselecteerde respondenten voor de Q-methodologie worden de P-set genoemd. Zij moeten de Q-set gaan rangschikken op een schaal van meest mee eens naar minst mee eens of van belangrijk naar onbelangrijk. Deze schaal heet de Q-sort-tabel (Jedeloo & van Staa, 2009).

6.2 Het onderzoeksoptzet

In dit subhoofdstuk worden de stappen beschreven, die voor dit onderzoek doorlopen zijn.

Stap 1: Cursus Q-methodologie

De Q-methodologie was toepasbaar voor dit onderzoek, omdat er gevraagd werd naar de subjectieve belevingen van de respondenten. Op de ASH (Academie voor sociale studies 's-Hertogenbosch) werd de cursus over de Q-methodologie gegeven. De cursus gaf duidelijkheid aan de vormgeving van een Q-methodologisch onderzoek.

Tevens werd duidelijk dat de probleemstelling van dit onderzoek volledig aansloot bij deze methode (M. Kooijmans, persoonlijke communicatie, 2017, 9 februari).

Stap 2: Concours samenstellen

Er zijn op verschillende manieren uitspraken verzameld voor de longlist. Allereerst is er in de literatuur gezocht naar informatie en uitspraken over maatjesprojecten en ervaringsdeskundigheid.

Verder hebben er meerdere gesprekken plaatsgevonden met de buddy's en de supervisors van het buddyproject. Door het bijwonen van twee supervisiebijeenkomsten van het buddyproject, zijn er uitspraken verzameld. Er is via de mail een uitnodiging verstuurd voor een focusgroep-avond. Tijdens de focusgroep-avond hebben twee buddy's hun ervaringen over hun deelname binnen het buddyproject gedeeld. De literatuurstudie, gesprekken met de supervisors, uitspraken van de buddy's en filmpjes over maatjesprojecten hebben ervoor gezorgd dat er een longlist kwam. Deze longlist bevindt zich in bijlage 2 'Longlist statements' Vanuit deze longlist is de Q-set gecreëerd.

Stap 3: Q-set creëren

Bij het creëren van de Q-set is er kritisch gekeken naar de gemaakte longlist. Er zijn dubbele uitspraken verwijderd en onduidelijke uitspraken zijn krachtiger en beknopter gemaakt. De uitspraken konden onderverdeeld worden in verschillende thema's. Er werden verschillende thema's herkend in de uitspraken, waardoor de Q-set gestructureerd werd. De thema's van de Q-set waren: visie op het buddyschap, aanbod vanuit GGZ Momentum, relatie tussen de buddy en de cliënt en de persoonlijke ontwikkeling. De Q-set bevindt zich in bijlage 3: 'Q-set buddyproject'.

Stap 4: Pilot uitvoeren en het definitief maken van de Q-set

Er is een pilot uitgevoerd bij Stijn Mutsaers, supervisor van het buddyproject in Den Bosch, om de Q-set te testen. Er werd gecheckt of de Q-set begrepen werden. Stijn heeft, net als de buddy's, ervaring met het herstellen van een verslaving en zet dit in om anderen te ondersteunen. Aan de hand van de verkregen feedback tijdens de pilot, is de Q-set definitief gemaakt.

Stap 5: De Q-set rangschikken

Toen de P-set bekend was, zijn de interviews met de respondenten gepland. Deze afspraak zijn vanwege privacy- en veiligheidsredenen op een van de locaties van GGZ Momentum gehouden. Op de locaties kregen de respondenten in alle vrijheid de kans om te praten hun ervaringen. De respondenten hebben eerst een grove selectie verdeling van de papieren stellingen moeten maken. Deze verdeling bestond uit drie stapels: meest mee eens, twijfelgevallen en minst mee eens. Daarna verdeelden de respondenten de kaartjes over alle kolommen op de Q-sort-tabel. Er is gekozen dat de respondenten de stellingen moesten rangschikken op basis van waar ze meer mee eens zijn of minder mee eens. Op deze manier werd hun mening en gevoel over hun deelname aan het buddyproject sterk naar voren gebracht. Dit was belangrijk om inzicht te krijgen in hun ervaringen binnen het buddyproject.

Stap 6: Het invoeren van de gegevens

Toen alle respondenten de Q-set hadden gerangschikt, zijn deze in het programma 'PQmethod' ingevoerd. Het programma ging alle meningen van respondenten categoriseren, waardoor er groepen vergelijkbare passende meningen ontstonden. Deze groepen worden in dit onderzoek clusters genoemd. Er zijn verschillende stappen doorlopen in het programma PQmethod, waardoor alle resultaten door middel van een factoranalyse zichtbaar werden (Jedeloo & van Staa, 2009).

6.2.1 Kwalitatief en kwantitatief onderzoek

Volgens Verhoeven (2011) is kwalitatief onderzoek een onderzoek dat gegevens op een flexibele manier verzamelt. Er wordt ingegaan op de betekenis die respondenten aan situaties geven. De Q-studie is deels kwalitatief, omdat in dit onderzoek inzichtelijk werd wat de ervaringen van de buddy's waren over hun deelname aan het buddyproject. Nadat de Q-set werd gerangschikt, werden ongeveer twintig minuten gereserveerd om met de respondent in gesprek te gaan. In dit gesprek werd er gevraagd naar de keuzes die de respondent had gemaakt tijdens het rangschikken van de Q-set. Verder zijn er nog een aantal vragen gesteld over de gegevens van de respondenten, zodat er een globaal beeld geschetst werd (Jedeloo & van Staa, 2009).

De Q-studie is ook kwantitatief, omdat er gegevens van personen in cijfers werden omgezet om een statistische analyse te verkrijgen (Verhoeven, 2011).

Dit wordt gedaan aan de hand van het softwareprogramma 'PQmethod'. De Q-methodologie is dus een mix van kwalitatief en kwantitatief, waardoor dit ook wel 'qualiquantologisch' genoemd kan worden (Jedeloo & van Staa, 2009).

6.3 Populatie en steekproef

Dit onderzoek richtte zich op de buddy's (met ervaring als cliënt) binnen GGZ-Momentum, waarbij zij andere cliënten binnen GGZ Momentum ondersteunen. Volgens een bestand over de buddy's, bestonden er aan de start van dit onderzoek 22 buddy's. Zij bestonden 80 procent uit mannen, 20 procent uit vrouwen en gemiddeld namen ze al één jaar deel aan het buddyproject. De leeftijd van de buddy's verschilden van 22 tot 61 jaar. Zij hebben alle ervaring met een verslaving, maar hierin zit verschil. De ene buddy heeft ervaring in een procesverslaving en de andere buddy ervaring met middelenmisbruik (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, februari 7).

Vanuit de cursus 'Q-methodologie' was aangeraden minimaal tien respondenten te hebben voor het onderzoek. Deze keuze was gemaakt vanwege de beperkte tijd voor dit onderzoek, validiteit en omdat de Q-methodologie uitspraken doet over één bepaalde populatie (M. Kooijmans, persoonlijke communicatie, 2017, februari 9).

Alle buddy's in Nijmegen en 's-Hertogenbosch waren via de mail uitgenodigd om mee te doen met dit onderzoek. In de mail stond duidelijk beschreven wie het onderzoek doet, wat er onderzocht wordt en waarom dit wordt gedaan. Na herhaaldelijk de uitnodiging te hebben gemaild, was er weinig animo om deel te nemen aan de interviews. Het kan zijn dat een groep buddy's minder belangstelling had voor het onderzoek of geen behoefte had om informatie te delen. In hoofdstuk 10 'Discussie' wordt hier dieper op ingegaan. Een aantal buddy's, die niet gereageerd hadden via de mail, zijn gebeld. Dit maakte de benadering in contact met de buddy's persoonlijker. Via de telefoon kon de meerwaarde van dit onderzoek nog directer en meer toegelicht worden. Er zijn uiteindelijk elf respondenten voor dit onderzoek verkregen.

7. Theoretisch kader

Er wordt in dit onderzoek gesproken over ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid. In de probleemstelling wordt gesproken over buddy's die deelnemen aan het buddyproject binnen GGZ Momentum. Zij bezitten allemaal ervaringskennis en ondersteunen andere cliënten in hun herstel. In dit hoofdstuk wordt verdieping gegeven aan verschillende belangrijke thema's, die betrekking hebben op de buddy's van het buddyproject binnen GGZ Momentum.

7.1 Verslavingskenmerken

De bekendste algemene reden voor het gebruik van drugs of alcohol is 'vluchten uit de werkelijkheid', zoals vluchten van de emoties: angst, verdriet, schuldgevoel, schaamte en pijn. De werking van roesmiddelen vermindert de onlust van deze gevoelens en geeft daarvoor in de plaats een lustgevoel. Niet alleen de roesmiddelen zorgen voor een roestoestand, ook dwangmatig handelen kan iemand in een roestoestand brengen. Dit zijn juist psychische factoren die een roes veroorzaken. Roes en vluchtgedrag spelen bij elke verslaving een rol. Daarnaast is zelfreductie een reden om verslaafd te worden. Mensen die te kort hebben aan liefde of aandacht, kunnen verslaafd worden. Zij zoeken controle en houvast in de verslaving. Verder kan iemand verslaafd raken, omdat hij/zij zich forceert losmaakt van de problemen thuis. De verslaafde kan veiligheid zoeken in een groep, waar anderen ook verslavend gedrag vertonen. Toch blijft er altijd sprake van individuele gevoeligheid en kan de oorzaak nooit volledig bij externe factoren liggen (Linde, 2000).

7.1.1. Bejegening van/omgang met verslaafden

Verslaafden zijn niet altijd even makkelijk in het maken en houden van contact. Het valt op dat zij het middel vaak op de eerste plaats zetten en dat andere zaken pas erna komen. Verslaafden zijn in het beginstadium van de hulpverlening niet altijd eerlijk over hun gebruik (Blanken, Clijsen, Garenfeld, te Paske & van Piere, 2012).

In dit subhoofdstuk worden een aantal adviezen beschreven hoe naasten, dus ook buddy's, het beste verslaafden kunnen benaderen. Deze adviezen zijn:

- Neem de tijd en rust om te praten. Als iemand onder invloed is, heeft een gesprek geen zin.
- Ga geen problemen oplossen door drugs te kopen of alcohol.
- Zorgen voor jezelf blijft belangrijk en geef grenzen aan.
- Duidelijk maken dat je bepaalde zichtbare of vervelende gevolgen niet accepteert.
- Zelf kennis hebben van de verslaving.
- Goed overzicht hebben wat de verslaafde doet en met wie hij/zij contacten onderhoud.
- Afspraken moeten duidelijk zijn, het liefst schriftelijk vastgelegd en ondertekend.
- Ben concreet in wat je vraagt.
- Niet dreigen met sancties of maatregelen.
- De verslaafde wijze op zijn eigen verantwoordelijkheid.
- Aangeven wat je verwacht en voelt.
- Je moet een verslaafde niet meteen vertrouwen, maar wel vertrouwen geven (Bouman, z.d.).

7.2 Het begrip: Ervaringsdeskundigheid

In de begripsafbakening staat beschreven wat ervaringskennis is en wanneer je een ervaringsdeskundige bent. Toch bestaan er in het werkveld verschillende opvattingen over de invulling van ervaringsdeskundigheid (Weerman, 2012).

Het project van LIVE (Landelijk Steunpunt inzet van Ervaringsdeskundigheid in de ggz,) heeft onderzoek gedaan in tien verschillende pilot-instellingen van de GGZ naar de inzet van ervaringsdeskundigheid. Uit dit onderzoek blijkt dat een organisatie helder moet hebben welke bijdrage iemand met ervaringskennis kan en mag leveren. Wanneer dit niet helder is, loopt deze persoon het gevaar dat hij/ zij wordt gezien als hulpverlener en niet als ervaringsdeskundige (van Erp, Rijkaart, Boertien, van Bakel & van Rooijen, 2012).

In 2013 is een document tot stand gekomen op verzoek van de Vakvereniging van Ervaringswerkers (VvE) en de Landelijke Denktank Opleidingen Overleg Ervaringsdeskundigheid (LDOO). In de LDOO zijn vrijwel alle partijen betrokken die zich sterk maken voor de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid, zoals: opleidingen op hbo- en mbo-niveau, kenniscentra en onderzoeksinstituten.

In onderstaand figuur 1 wordt onderscheid gemaakt tussen een ervaringsdeskundige en een ervaringswerker (van Haaster, Wilken, Karbouniaris & Hidajattoellah, 2013).

Figuur 1: Onderscheid in ervaringsdeskundigheid

Kernbegrippen	Omschrijving	Functie
Ervaringsdeskundige	Persoon heeft als eigenschap dat hij/zij deskundigheid heeft op een bepaald gebied. Hij/zij heeft dit verworven door zijn/haar ervaringen.	In principe is ieder mens ervaringsdeskundig wanneer iemand leert van zijn/haar ervaringen. Via opleiding kun je je deskundigheid verhogen.
Ervaringswerker	Een ervaringsdeskundige die werkzaam is in een bepaalde organisatie, bijvoorbeeld in de hulpverlening.	De persoon werkt in een professionele context.

Als de informatie uit de bovenstaande tabel wordt vergeleken met de buddy's van GGZ Momentum, kan er gesteld worden dat het ervaringsdeskundigen zijn. Echter worden de buddy's als ervaringswerkers ingezet. De buddy's hebben de eigenschap dat zij deskundigheid hebben op een bepaald gebied, namelijk het doormaken van een verslaving en het herstellen ervan. De buddy's hebben een vrijwilligerscontract binnen GGZ Momentum afgesloten, waardoor ze hun ervaringen inzetten in een professionele praktijksituatie. Zij hebben echter geen opleiding of leerroute gevolgd binnen of buiten GGZ Momentum om ervaringskennis uit te bouwen naar professionele vaardigheden (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, 14 maart). Er blijkt dus onduidelijkheid te zijn binnen het buddyproject over de rol van de buddy. Er is daarom aan de respondenten gevraagd hoe zij hun rol ervaren. Dit komt terug in hoofdstuk 8 'resultaten'.

7.3 Succesfactoren voor het organiseren van maatjesinitiatieven

In de probleemanalyse is al beschreven wat voor positieve effecten maatjesprojecten kunnen hebben. In dit subhoofdstuk wordt er nog dieper ingegaan op de randvoorwaarden voor een goed georganiseerd maatjesproject. Er worden motieven en ervaringen van maatjes beschreven.

Van 2007 tot 2010 heeft het Oranje Fonds de campagne 'De Beste Maatjes' uitgevoerd. Deze campagne maakte inzichtelijk hoe bestaande maatjesproject ondersteund kunnen worden. Het Oranje Fonds verstaat onder maatjesprojecten alle initiatieven waarbij een vrijwilliger een-op-een gekoppeld wordt aan een hulpvrager. Na afloop van deze campagne heeft het Verwey-Jonker Instituut de periode van 2007-2010 geëvalueerd. Uit de evaluatie blijkt dat maatjesprojecten bijzonder positief beoordeeld zijn (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013). Op basis van bestaande (inter)nationale literatuur zijn er tien belangrijke randvoorwaarden en aandachtspunten geformuleerd om een succesvol maatjesproject te kunnen toetsen. Deze randvoorwaarden zijn:

1. Het belang van een duurzame relatie tussen maatje en hulpvrager. Projecten die zich richten op minimaal één jaar, lijken in de praktijk het meest succesvol.
2. De match moet effectief zijn tussen het maatje en de hulpvrager. Het blijkt dat het maken van matches tijdrovend is. Een goed match voorkomt in een later stadium teleurstelling.
3. De economische en culturele achtergrond. Als het maatje succesvol is op school of in bedrijfsleven, zien de hulpvragers hoe zijzelf vooruitgang kunnen boeken.
4. Deskundigheidsbevordering is een vereiste. Het aanbod van trainingen, gesprekstechnieken en rollenspellen zijn succesvol.
5. Aandacht voor de competenties van maatjes. Een maatje moet gemotiveerd zijn, een goede luisteraar zijn, openstaan voor feedback en verantwoordelijkheid dragen.
6. Er moet door de organisatie gedacht worden in kansen in plaats van problemen.
7. Samenwerking opzoeken met andere organisaties. Organisaties kunnen leren van elkaar.
8. Een maatje moet gebruikmaken van verschillende begeleidingsstijlen.
9. Er moet goed nagedacht worden over de effecten van het project en de koppelingen tussen maatje en hulpvrager. Het is goed om maatjesprojecten te evalueren, zodat er gekeken kan worden naar de succes- en faalfactoren van het maatjesproject. Om maatjesprojecten te professionaliseren en uit te breiden, is onderzoek een belangrijk gedeelte.
10. Een organisatie moet van tevoren goed zicht hebben of het maatjesproject nodig is en oog en oor hebben voor de hulpvragers (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

Na afloop van de campagne 'De beste maatjes' heeft het Verwey-Jonker Instituut ook onderzocht wat de motieven en ervaringen van maatjes zijn om deel te nemen aan een maatjesproject. De gegevens van deze maatjes zijn afkomstig van verschillende organisaties en van diverse doelgroepen (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

7.3.1 Motieven van maatjes

Maatjes zouden deelnemen aan een maatjesproject, zodat ze tegenmoet komen aan hun morele waarden. Maatjes vinden het belangrijk om iets bij te dragen aan de maatschappij of iets te geven aan een ander. Andere redenen om maatje te worden zijn: vaardigheden ontwikkelen, andere mensen en zichzelf (beter) leren kennen (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013). Het blijkt dat maatjes enerzijds uit egocentrische motieven (beter in hun vel zitten, persoonlijke verdieping en opdoen van ervaring) deelnemen aan een maatjesproject. Desondanks zouden maatjes het meer doen om een ander te steunen (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

7.3.2 Ervaringen van maatjes

Maatjes van verschillende projecten delen overeenkomstige ervaringen op verschillende gebieden. Ten eerste ervaren maatjes dat zij een steun zijn. Er wordt vermeldt dat maatjes 'beter in hun vel gaan zitten' door het contact met de hulpvrager. Op sociaal gebied zien maatjes het project als een kans om hun sociaal netwerk te vergroten. Op ontwikkelingsgebied geven maatjes aan, dat ze vaardigheden opdoen tijdens de trainingen en terugkomdagen. Op die manier leren zij om met bepaalde situaties in de praktijk om te gaan (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

8. De resultaten

De resultaten van dit onderzoek zijn op verschillende manieren verworven. Zoals in hoofdstuk 6 beschreven is, gaat het zowel om kwantitatieve resultaten (gegevens naar aanleiding van de factoranalyse) als om kwalitatieve resultaten (uitspraken naar aanleiding van de interviews).

8.1 Kwalitatieve resultaten respondenten

Aan alle respondenten zijn er aan het begin van de interviews een aantal algemene vragen gesteld, zodat er een globaal beeld geschetst werd. Nadat de respondenten de Q-set hadden gerangschikt, werden er korte gesprekken gevoerd over de opvallende keuzes en uitspraken die zij hadden gemaakt. Belangrijke uitspraken die naar voren kwamen, komen in dit hoofdstuk terug.

Er zijn twee specifieke vragen gesteld aan de respondenten.

Ten eerste is er gevraagd wat de motivatie is van de respondenten om deel te nemen aan het buddyproject. Dit zorgde voor een ontspannen sfeer tijdens de rest van het interview. De respondenten kregen hierdoor de ruimte om al een stukje van hun eigen ervaring te delen. Verder was er tijdens het vooronderzoek opgemerkt dat herstel een belangrijk item is voor de buddy's. Tijdens de interviews is daarom gevraagd wat herstel betekent voor de respondenten.

8.2 Interpretatie Q-analyse

Zoals in het onderzoeksontwerp staat, is er een 'by-person-factoranalyse' toegepast op de Q-sorts van de elf respondenten. Uit deze analyse kwam naar voren dat er twee clusters zijn gebaseerd op de Q-sort. Binnen deze factoren hebben alle respondenten positief geladen op het neerleggen van de stellingen. Met positief geladen wordt bedoeld, in hoeverre de respondenten bij een groep horen. De respondenten die bij een groep horen, hebben sterk overeenkomende opvattingen. Voordat de resultaten worden gelezen, is het belangrijk om te onthouden dat de resultaten geen mening van een individu weergeven, maar van een groep als geheel. Bijlage 4 'Crisisheets cluster A & B' maakt het duidelijk hoe de clusters de stellingen gerangschikt hebben.

Bij beide clusters is er gekeken naar de meest kenmerkende uitspraken. Dat zijn de stellingen waar ze hoog scoorden op de Q-sort-tabel (-3, -2, +2 en +3). Deze stellingen staan in dit hoofdstuk als volgt vermeld: (#stelling en dan de Q-set-tabelscore). De waarden van de stellingen bepalen samen met de uitspraken uit de interviews waarom de clusters een bepaald karakter hebben.

In het volgende subhoofdstuk wordt ingegaan op de kenmerkende, onderscheidende en overeenkomende uitspraken of stellingen van beide clusters. Er wordt gebruik gemaakt van tabellen, de zo gehete crisisheets, om de kwantitatieve data uit de factoranalyse meer visueel te maken. In het laatste gedeelte van dit hoofdstuk bevinden zich overige opmerkelijke uitspraken. Dit zijn uitspraken die opvallen, maar niet hoog scoorden op de Q-sort-tabel. De respondenten die een bijzondere of belangrijke uitspraak hebben, zijn benoemd naar hun respondentnummer. Op die manier kan er opgemerkt worden of er één bepaalde respondent is of dat er meerdere respondenten zijn met typerende uitspraken.

8.3 Cluster A: De zelfbeschermende ontwikkelingsgerichte buddy

In het volgende schema bevinden zich gegevens van de respondenten uit cluster A. Deze gegevens zijn gedeeltelijk geanonimiseerd, zodat de privacy van de respondenten gewaarborgd blijft.

Tabel 1: De zelfbeschermende ontwikkelingsgerichte buddy

Respondent code:	Geslacht	Locatie deelname buddyproject	Opleiding of werk
B1	Man	Nijmegen	Manager
B4	Man	Den Bosch	Manager
B5	Vrouw	Den Bosch	Gewerkt in de zorgsector
B6	Man	Den Bosch	Supermarktmedewerker
B7	Vrouw	Den Bosch	Student in sociale sector
B10	Man	Den Bosch	Bijbaan in de zorg
B11	Man	Den Bosch	Student in sociale sector

8.3.1 De motivatievraag

De motivatie van cluster A om deel te nemen aan het buddyproject bestaat uit drie verschillende onderdelen. Deze onderdelen zijn: eigen herstel, cliënten iets bieden en ervaringen willen delen. Dit cluster geeft aan dat zij door in contact te blijven met cliënten in een actieve verslaving, bezig blijven met hun eigen herstel. Twee respondenten uit dit cluster geven nadrukkelijk aan, dat zij spiegels voor krijgen gehouden door hun cliënten. Zij leren hiervan en dit weerhoudt ze om terug te vallen in hun verslavingsverleden. De respondenten willen iets geven aan de cliënten in een actieve verslaving, omdat zij ook handvaten aangereikt kregen om te herstellen. Een respondent zegt hierover: *'Waarom zou ik het voor mezelf houden? Als ik eerder had geweten wat ik had en hoe ik dit moest aanpakken, had ik het nooit zover hoeven laten komen.'* Een andere respondent zegt: *'Ik weet hoe lastig het is om uit je isolement te komen. Al kan ik 1% bijdragen, ik doe dat.'* Tevens hebben deze respondenten affiniteit om hun ervaringskennis verder in te zetten in de toekomst, zoals in de professionele hulpverlening of in andere vrijwilligersrollen. Het buddyproject is voor hun een kans om dit te mogen uitzoeken en ervaren. Zo zegt respondent B11: *'Op dit moment is het denk ik interessant om letterlijk ervaring op te doen voor de hulpverlening.'*

8.4 Kenmerkende uitspraken

Dit cluster is het er helemaal mee eens dat het buddyproject een meerwaarde heeft voor zijn of haar persoonlijke ontwikkeling (#29+3). Zo zegt een respondent: *'Het is anders als het buddyproject voor mij een beroep was. Als ik de stelling over de persoonlijke ontwikkeling niet bij me eens leg, dan kan ik ook niet de cliënt ondersteunen.'*

De respondenten vinden dat hun eigen herstel het belangrijkste blijft, ook al zijn ze buddy (#9+3). Een respondent zegt dat hij zichzelf altijd op nummer één zet, ook in het buddyproject. Een andere respondent zegt: *'Wanneer je een cliënt hebt, die je uitlokt tot middelengebruik, moet je stoppen met je rol als buddy.'*

De respondenten zijn het er mee eens dat hun deelname aan het buddyproject helpt bij hun eigen herstel (#32+2). Een respondent geeft hierover aan dat hij gekoppeld is aan een cliënt die een andere soort verslaving heeft dan hij had. Dat geeft hem een open blik en helpt bij zijn herstel. Ook leren deze respondenten van de cliënt, doordat de cliënt ervaringen deelt met de buddy (#10+2). Zo zegt een respondent: *'Ik heb in de gaten dat ik dingen goed of anders doe ten opzichte van de cliënt. Het klinkt misschien een beetje arrogant, maar daar leer ik ook van.'*

Dit cluster lijkt veel waarde te hechten aan het thema 'relatie tussen de buddy en de cliënt'. Op de stelling: 'Het kan helpen als ik de cliënt adviezen geef, hoe hij/zij situaties aan kan pakken', reageren ze positief (#4+2). Een respondent geeft aan dat het zeker kan helpen, anders moet je het buddyproject niet doen. Op de stelling of ze buddy zijn door hun oprechte betrokkenheid, wordt positief gereageerd (#17+2). Een respondent geeft aan dat je anders niet aan het buddyproject moet gaan deelnemen. Zij geeft aan dat ze de tijd en de rust neemt voor de cliënt, zodat ze ook oprecht weet wat zijn/haar cliënt vertelt heeft. Zo zegt zij: *'Echt betrokken zijn en niet zo maar 'even doen'. Je moet wel wederzijds vertrouwen geven en openstellen.'*

Anderzijds scoort dit cluster volledig negatief op twee stellingen die ook betrekking hebben op het thema 'De relatie tussen de buddy en de cliënt'. Op de stelling 'Als buddy ben ik een vriend van mijn cliënt', reageert dit cluster negatief (#5-3). Dit cluster geeft aan dat het buddyproject niet de insteek heeft om als buddy vrienden met je cliënt te worden. Een respondent geeft aan dat het in eerste instantie gaat over herstel en het delen van persoonlijke ervaringen. Het gaat volgens hem niet om net als met je vrienden naar feestjes en verjaardagen te gaan. Dit cluster reageert tevens negatief op de stelling of zij financiële ondersteuning mogen bieden aan de cliënt (#7-3). Een respondent geeft hierover aan: *'Dan zou ik in de reddersrol schieten en het is en blijft de verantwoordelijkheid van de cliënt.'* Een andere respondent zegt hierover: *'Als je financiële ondersteuning gaat bieden, dan ga je verkeerde afhankelijkheid bieden. Geld lenen is geen goede oplossing en zou ik nooit doen.'*

Op de stelling 'Ik vind het goed dat GGZ Momentum de richtlijn heeft dat ik minimaal zes maanden buddy ben van een cliënt', reageert dit cluster negatief (#3-2). Dit cluster wist niet dat GGZ Momentum een richtlijn stelt. Een respondent zegt hierover dat een tijdslimiet aanvoelt als iets wat hem opgelegd wordt. Dit vindt hij niet prettig. Een andere respondent zegt hierover: *'Ik denk dat maximaal zes maanden realistisch is, want het is een tijdelijke ondersteuning. Ik vind dat mensen hun eigen netwerk moeten opbouwen.'*

Het buddyproject is voor dit cluster geen kans om hun contacten uit te breiden (#11-2). Een respondent zegt dat hij na het buddyproject geen contact meer wil onderhouden met zijn cliënten.

Verder blijkt dat dit cluster negatief reageert op twee stellingen uit het thema 'Visie op het buddyschap'. Zij vinden dat je als buddy niet actief hoeft te zijn met het twaalfstappenprogramma (#21-2). De respondenten geven hierover aan dat zij het twaalfstappenprogramma belangrijk vinden/ vonden voor hun eigen herstel, maar dat je als buddy daar niet mee actief hoeft te zijn. De respondenten geven aan dat hun deelname aan het buddyproject geen compensatie is voor de tijd waarin zij mensen te kort hebben gedaan (#14-2). Een respondent zegt hierover dat zijn deelname aan het buddyproject geen manier is om zijn schuldgevoel op te lossen. Een andere respondent zegt dat hij andere mensen te kort heeft gedaan in zijn verleden en niet de cliënten.

8.4.1 Betekenisgeving herstel

Op de vraag wat herstel is voor de respondenten, is er geen eenduidigheid antwoord gegeven. Alle respondenten geven aan dat herstel niet één iets is, maar dat het in verschillende bezigheden en situaties zit in hun leven. Het buddyproject is een onderdeel om bezig te blijven met herstel.

8.5 Cluster B: De gelijkwaardige ontwikkelingsgerichte buddy

Tabel 2: De gelijkwaardige ontwikkelingsgerichte buddy

Respondent code:	Geslacht	Locatie deelname buddyproject	Opleiding of werk
B2	Man	Den Bosch	Student sociale sector
B3	Man	Den Bosch	Manager
B8	Man	Nijmegen	Opleiding sociale sector
B9	Man	Den Bosch	Zelfstandig ondernemer

8.5.1 Motivatievraag

Cluster B geeft net als cluster A aan dat zij het buddyproject zien als een onderdeel om bezig te blijven met hun herstel, iets te willen geven aan de cliënt en ervaringen willen delen. Zo geeft een respondent aan: 'Voor iemand iets kunnen betekenen, voor mezelf en ook voor de organisatie'.

8.6 Kenmerkende uitspraken

Volgens dit cluster is het buddyproject een onderdeel dat bijdraagt aan hun persoonlijke ontwikkeling (#29+2) en zij leren van de cliënt doordat hij/zij ervaringen deelt met hun (#10+2). Een respondent geeft aan dat het buddyproject helpt bij zijn eigen herstel en dat hij zich daardoor ook meer persoonlijk ontwikkelt. Volgens cluster B blijft eigen herstel het belangrijkste, ook al zijn ze buddy (#9+3). Een respondent zegt: *'Het buddyproject is voor mijn eigen herstel. Ik heb mezelf als belangrijkste persoon voorop gezet.'* Dit cluster geeft aan dat zij, als buddy, met de cliënt op een gelijk niveau zitten van elkaar benaderen (#27+3). Respondent B8 zegt hierover: *'Als jij niet kunt voelen of de verdriet van een cliënt niet kunt binnenlaten, dan zal die helemaal blokkeren.'*

Dit cluster is het er mee eens dat het een meerwaarde heeft in je rol als buddy, wanneer je tijdens het klinische behandeltraject van GGZ Momentum in Zuid-Afrika bent geweest (#18+2). Zo zegt een respondent: *'Ja ik denk dat het een meerwaarde is, hoe het daar begonnen is, dat werkt nog steeds. Ik heb de kans gekregen dat het zo kan uitpakken.'* De respondenten uit dit cluster geven ook aan dat GGZ Momentum zorgvuldig rekening houdt met de match tussen hunzelf (als buddy) en de cliënt (#28+2). Een respondent zegt hierover: *'Ik ga ervan uit wanneer een cliënt bij me in de buurt woont, ik me geroepen kan voelen dat die cliënt aan mij gekoppeld wordt.'*

Als er wordt gekeken waar cluster B negatief op scoort, zijn dat drie stellingen die vallen onder het thema 'relatie tussen de buddy en de cliënt'. Zij reageren net als cluster A negatief op de stelling: 'Als buddy vind ik dat ik financiële ondersteuning mag bieden aan mijn cliënt' (#7-2). Zo zegt een respondent dat hij er niet aan gaat beginnen om zijn/ haar cliënt geld te geven. Hij heeft vaker geld gegeven aan verslaafden, maar kreeg dit nooit terug. Dit cluster vindt niet dat de afbouw geleidelijk aan moet verlopen, wanneer zij afscheid nemen van hun cliënt. Dit cluster scoort negatief op de stelling: 'Wanneer mijn cliënt mij niet meer wil als buddy, is dit aan hem/ haar te vertellen tegen mij (#22-2).' Hierover zegt een respondent: *'Ben ik het niet mee eens. Soms kan de cliënt dat helemaal niet. Ik denk als je die signalen niet ziet, dat je het negeert. Als buddy kan je aandragen om het contact te veranderen. Dat heb ik ook gedaan.'*

Verder is het buddyproject geen onderdeel voor dit cluster om niet terug te vallen in hun oud gedrag (#12-2). Een respondent geeft aan dat het op het begin wel zo was, maar nu niet meer is.

8.6.1 Betekenisgeving herstellen

Cluster B geeft net als cluster A aan dat herstel in verschillende facetten van hun leven terugkomt. Een respondent geeft aan dat het buddyproject zo een facet is. Zo zegt hij: *'Ik zit nu iets meer dan een half jaar bij het buddyproject. Het is zo een mooie aansluiting op mijn herstel! Ik heb nu het idee dat ik pas aan het herstellen ben. In het buddyproject krijg ik het gevoel van samenhang. Het is mooi om met elkaar ervaringen te delen. Lang leve het herstel!'*

8.7 Onderscheidende uitspraken

Er is al beschreven wat opmerkende uitspraken zijn van cluster A en B. Om inzichtelijk te maken wat de onderscheidende uitspraken zijn tussen beide clusters, wordt dat in dit subhoofdstuk beschreven. Er is gekozen om pas onderscheid te maken, als er tussen beide clusters minimaal twee cijfers verschil zit. Op die manier komt duidelijker naar voren waar de clusters anders over denken. Hieronder bevindt zich de tabel met de onderscheidende uitspraken

Tabel 3: Onderscheidende uitspraken cluster A & B

Nr.	Onderscheidende uitspraken van beide clusters	A	B
4.	Het kan helpen als ik de cliënt adviezen geef hoe hij/zij situaties kan aanpakken	2	0
12.	Het buddyproject is een onderdeel voor mij om niet terug te vallen in oud gedrag.	1	-2
20.	De verantwoordelijkheid voor onderling contact ligt bij de cliënt.	1	-1
26.	Wanneer de cliënt mij niet meer wil als buddy, is dit aan hem/ haar te vertellen tegen mij.	0	-2
28.	GGZ Momentum houdt zorgvuldig rekening met de match tussen mij en de cliënt.	0	2
18.	Het heeft een meerwaarde in mijn rol als buddy, als ik vanuit GGZ Momentum naar Zuid-Afrika ben geweest	-1	2
27.	Als buddy zit ik met de cliënt op een gelijk niveau van elkaar benaderen.	-1	3
3.	Ik vind het goed dat GGZ Momentum de richtlijn heeft dat ik minimaal zes maanden buddy ben van een cliënt.	-2	0
11.	Het buddyproject biedt voor mij een kans om mijn contacten uit te breiden.	-2	0
5.	Als buddy ben ik een vriend van de cliënt.	-3	-1

Als je kijkt naar deze tabel, valt het op dat de clusters verschillend denken over drie thema's, namelijk: relatie tussen de cliënt en de buddy (paars), de persoonlijke ontwikkeling (rood) en aanbod vanuit GGZ Momentum (blauw). Er zijn echter geen onderscheidende stellingen tussen cluster A en B over het thema 'Visie op het buddyschap'. Het valt op dat de clusters zich van elkaar het meest onderscheiden in het thema: 'relatie tussen de buddy en de cliënt.'

8.7.1 Thema: Relatie tussen de buddy en de cliënt

Cluster A is het ermee eens dat het kan helpen als zij de cliënten adviezen geven hoe hij/zij situaties aan kunnen pakken. Cluster B beantwoordt deze stelling juist neutraal. Een respondent uit cluster A zegt: *'Ja dat kan zeker helpen, maar het ligt bij de cliënt zelf. Dat heb ik zelf ook meegemaakt, want mensen zeiden al jaren wat ik moest doen.'* Een respondent uit cluster B zei: *'Ik heb nu geleerd dat het niet zo helpend is. Ik kan wel ervaringen delen, maar adviezen geven nee. Ik vind dat je open vragen kunt stellen. Zijn hersenen moeten gaan werken.'*

Cluster A vindt dat de verantwoordelijkheid voor onderling contact meer bij de cliënt ligt dan cluster B dat vindt. Zo zegt een respondent uit cluster A: *'Ik hoef er niet achteraan'*. Een respondent uit cluster B zegt juist: *'Ben ik het niet helemaal mee eens. We hebben samen bepaalde verantwoordelijkheden, we zitten op gelijkwaardig niveau. Wat ik het mooie en belangrijke aan het eerste contact met de cliënt vindt, is: Wat verwacht je van mij en ik van jou?'* Cluster A reageert neutraal op de stelling: *'Wanneer iemand mij niet meer wil als buddy, is dit aan hem/ haar te vertellen tegen mij.'* Cluster B reageert hier negatiever op. Een respondent uit cluster B zegt: *'Ben ik het niet mee eens. Soms kan de cliënt dat helemaal niet.'*

Er is een groot verschil te zien tussen beide clusters over de stelling: *'Als buddy zit ik op een gelijk niveau van elkaar benaderen.'* Cluster B is het hier volledig mee eens, maar cluster A heeft een neutrale uitspraak. Een respondent uit cluster A zegt hierover: *'Ik zit op een ander niveau dan de cliënt. Het contact vanuit mij naar hem is anders dan vanuit hem naar mij. Ik wil niet zeggen dat hij hoger of lager is, maar het is anders.'* Een respondent uit cluster B (B8) zegt juist: *'Ja, dat vind ik een belangrijke. Ik zeg dat ook tegen de cliënt, als ik jou beleer zeg dat tegen mij. Ik wil op een gelijkwaardig niveau zitten. Ik verlang dat van hem en dat mag hij van mij verlangen.'*

8.7.2 Thema 2: De persoonlijke ontwikkeling

Er zijn drie stellingen over het thema 'persoonlijke ontwikkeling' waarop de clusters onderscheidend van elkaar reageren. Ten eerste zit er onderscheid in de stelling: 'Het buddyproject is voor mij een onderdeel om niet terug te vallen in oud gedrag'. Cluster A reageert hier positiever op dan cluster B. Een respondent uit cluster A zegt: *'De rol als buddy zorgt ervoor dat ik een goed voorbeeld moet zijn.'* Ten tweede zit er verschil in het beantwoorden of het een meerwaarde heeft in hun rol als buddy, als ze vanuit GGZ Momentum het klinische behandeltraject in Zuid-Afrika hebben gehad. Cluster B is het eens, terwijl cluster A er minder mee eens is. Een respondent uit cluster A: *'Ik zou het niet weten in mijn rol als buddy, stel dat ik niet naar Zuid-Afrika was geweest. Ik denk dat het afhankelijk is van welke cliënt je hebt.'* Een respondent uit cluster B zegt: *'Ik denk zeker dat het een meerwaarde heeft. Stel een cliënt is er niet naartoe geweest. Door je eigen ervaringen te delen, kan de cliënt misschien beter een beslissing maken of hij ook gaat.'* Verder vindt cluster A niet dat het buddyproject een kans is om hun contacten uit te breiden, terwijl cluster B hier geen uitgesproken mening over heeft.

8.7.3 Aanbod vanuit GGZ Momentum

Ten eerste zit er verschil in de waarde die de respondenten hechten aan de stelling: 'GGZ Momentum houdt zorgvuldig rekening met de match tussen mij en de cliënt.' Cluster A reageert hierin neutraal, terwijl cluster B het er mee eens is. Een respondent uit cluster A zegt hierover: *'Een match is zo moeilijk te maken. Het echte contact zal het uitwijzen.'* Een respondent uit cluster B zegt: *'Ze houden rekening met de match tussen cliënt en buddy. Daar doen ze echt hun best.'* Ten tweede zit er verschil tussen beide clusters wat zij vinden van de stelling: 'Ik vind het goed dat GGZ Momentum de richtlijn heeft dat ik minimaal zes maanden buddy ben van een cliënt.' Cluster B reageert hier neutraal op en heeft daar geen argumenten voor. Cluster A reageert hier negatief op. Een respondent uit cluster A zegt hierover: *'Ik vind dat het maximaal moet zijn, anders kan het te close worden tussen de cliënt en mij.'*

8.8 Consensus uitspraken

Beide clusters hebben een aantal uitspraken waar consensus over bestaat. Omdat er maar twee clusters zijn ontstaan uit de factoranalyse, is ervoor gekozen alleen de uitspraken te pakken waar beide clusters volledig met elkaar overeenstemmen.

8.8.1 Consensus uitspraken helemaal mee eens

Nummer	Uitspraken	A	B
9.	Ook al ben ik buddy, mijn eigen herstel blijft het belangrijkste.	3	3
10.	Ik leer van de cliënt, doordat hij/zij ervaringen deelt.	2	2

Deze tabel laat zien dat beide clusters hun eigen herstel het belangrijkste blijft, ook al zijn ze buddy. Zoals is vermeldt in dit onderzoeksrapport, is er daarom doorgevraagd wat herstel voor iedere respondent betekent. Beide clusters zijn er mee eens dat zij leren van de cliënt, doordat hij/zij ervaringen deelt. Een respondent uit cluster B ziet het als de bron van groeien, wanneer de cliënt ervaringen deelt.

8.8.2 Consensus uitspraken neutraal

Nummer	Uitspraken	A	B
30.	Hoe langer ik buddy ben, hoe meer ik me ontwikkel in mijn rol als buddy.	1	1
27.	Ik ben als buddy een ervaringsdeskundige	0	0

Uitspraken die in beide clusters op de Q-sort-tabel op 0, 1 of -1 liggen, zijn minder waarde aan toegekend. Beide clusters hebben consensus over de stelling: 'Hoe langer ik buddy ben, hoe meer ik me ontwikkel in mijn rol als buddy. Een respondent uit cluster A geef hierover aan: *'Ik twijfel hierover, omdat ik me wel ontwikkel in mijn rol als hulpverlener. Maar ik heb nog niet een duidelijk kader wat er van een buddy gevraagd wordt. Soms heb ik mijn twijfels bij lastige casussen of het systeem werk niet goed. Ik vind deze stelling een lastige.'*

Verder reageren beide clusters neutraal op de stelling of zij als buddy een ervaringsdeskundige zijn. Zo zegt een respondent: *'Ik ben ervaren in de verslaving, maar ik weet niet of deskundig ben in het helpen van een ander.'* Een andere zegt: *'Je kunt je pas een ervaringsdeskundige noemen, als je geschoold bent erin. Toch kan je het ook anders interpreteren. Als ik vanuit zakelijk perspectief kijk, dan moet je eerst een cursus volgen. Ik zet mijn ervaring wel in als buddy.'*

8.9 Overige opmerkelijke uitspraken

In dit subhoofdstuk staan een aantal opmerkelijke uitspraken weergegeven van cluster A en B. Deze uitspraken zijn gedaan tijdens de interviews. Deze uitspraken vallen op, omdat zij op de Q-sort-tabel niet uitzonderlijk hoog of laag scoorde.

Cluster B heeft de stelling: 'Ik heb vrede met de onkostenvergoeding' bij neutraal (0) liggen, terwijl respondent B8 het daar niet mee eens is. Hij zegt: *'Ik geloof dat het vijftig euro per jaar is, dat is in feite niks. Cliënten zijn vaak geïsoleerd en het is een heel karwei om daar binnen te komen. De cliënt gaat niet naar mij te komen de eerste maanden. Dat brengt kosten met zich mee.'*

Er zijn opmerkelijke uitspraken bij beide clusters over de stelling: 'De supervisors bieden genoeg handvaten aan tijdens de trainingen om buddy te kunnen zijn.' Hierop scoren beide clusters -1. Een respondent uit cluster B zegt hierover: *'Ik vond het heel snel gaan. Rollenspellen zaten er niet in, dat is zo een belangrijk item. Het is zo goed om aan te voelen hoe je omgaat als iemand voor je zit met een verschillende rol.'* Nog een andere respondent uit cluster B (B8) zegt: *'Deze wijsheden wat ik net zei heb ik van school en niet van de buddytraining. Dat is wat ik mis tijdens de trainingen, namelijk rollenspellen. In rollenspellen kan je ontdekken of een stapje terug moet doen in contact met de cliënt of je hand moet uitreiken.'* Een respondent uit cluster A zegt: *'Ze moeten ook een avond doen met rollenspellen. Lijkt mij niet verkeerd om dat te doen. Dat je een idee krijgt wat je kunt verwachten. Dat verhaal over die hersenen hoeft je niet uit te leggen aan je cliënten. Dat er van alles op een neer spring in hun hoofd, weten ze zelf ook wel.'*

Verder valt het op dat twee respondenten uit cluster A een sterke mening hebben over de stelling: 'Als de supervisor zelf ervaring heeft met het hebben van een verslaving, maakt dat de band tussen mij en de supervisor sterker'. Zo zegt een respondent uit cluster A (B7): *'De supervisors zijn ervaringsdeskundigen. Ze benaderen je als gelijken. Het is een open contact, het is niet hulpverlener en cliënt. Dat vind ik heel tof. Dat is wel uniek aan Den Bosch.'* Een andere respondent (B10) zegt: *'Ja, volledig mee eens. Ik heb wel eens een behandelaar gehad die er geen ervaring heeft en dat was toch anders.'* Twee andere respondenten (B1 en B11) uit cluster A vinden het fijn dat de supervisors ervaring hebben, maar dat betekent voor hun niet dat de band sterker is. Zij vinden dat een supervisor zonder ervaringskennis ook een goede supervisor kan zijn.

De stelling: 'Ik vervul een grote wens als buddy, puur door er te zijn', vatten respondenten verschillend op. Een cliënt uit cluster A zegt: *'Dat vind ik een hele mooie, puur er te zijn. Soms hoeft je niet meer te doen dan er te zijn en te luisteren. Ook door het woord puur hoe ik als buddy in het leven sta.'* Een andere respondent uit cluster A zegt: *'Ik snap de stelling niet, ik vind dit vaag'.* Nog een andere respondent zegt: *'Nou een wens, ik denk dat het geen wens is van de cliënt dat ik buddy ben. De cliënt heeft me wel nodig.'*

Tot slot geven respondenten aan nog iets mee te willen geven over het aanbod vanuit GGZ Momentum. Een respondent uit cluster A zegt: *'Kan er niet wat meer ondersteund worden vanuit GGZ Momentum? Misschien kan er iets nauwkeuriger gescreend worden. Ik vind het wel een bijzonder project en het is lef hebben. Het is pionieren op de top.'* Een andere respondent uit cluster B (B8) zegt: *'Ik heb nog steeds geen antwoord van de supervisors gehad op de vraag of de persoon wel of niet nog mijn cliënt is. Dat vind ik niet fijn.'*

9. Conclusie

Op basis van de factoranalyse zijn er twee type buddy's opgemerkt. Het ene type uit cluster A wordt de zelfbeschermende ontwikkelingsgerichte buddy genoemd. Het andere type van cluster B wordt de gelijkwaardige ontwikkelingsgerichte buddy genoemd. In dit hoofdstuk zal duidelijk worden waar de naam van het type buddy aan afgeleid is.

Hoewel er uitspraken zijn die voor beide clusters gelden, zijn er ook verschillen te benoemen. In dit hoofdstuk worden er conclusies getrokken op de onderzoeksvraag:

<i>'Hoe ervaren de buddy's hun deelname aan het buddyproject binnen GGZ Momentum?'</i>
--

De Q-set was onderverdeeld in vier thema's om de Q-vraag en daarmee de probleemstelling te kunnen beantwoorden. In dit hoofdstuk worden er op al deze vier thema's conclusies getrokken.

9.1 Thema: Visie op het buddyschap

9.1.1 Overeenkomsten clusters A en B

Volgens de literatuuronderzoek zou GGZ Momentum nog niet helemaal duidelijk hebben welke rol een buddy precies heeft op het gebied van ervaringsdeskundigheid. De buddy's zouden ingezet worden als ervaringswerkers, ofwel ervaringsdeskundige professionals, terwijl ze daar niet voor geschoold zijn (Haaster, Wilken, Karbouniaris & Hidajattoellah, 2013). Cluster A en B weten niet precies of zij een ervaringsdeskundige zijn en hoe ze dit begrip moeten interpreteren. Zij vinden dat ze ervaring hebben met een verslaving, maar geen professional zijn om het in te zetten.

Beide clusters zien het buddyproject niet als een compensatie voor hun verslavingsperiode, waarin ze mensen te kort kunnen hebben gedaan. Dit is in tegenstrijd met de informatie die er verkregen is tijdens het leiden van de focusgroep-avond. Daar werd gezegd dat het buddyproject wel een reden kan zijn om 'tekortkomingen in relatie met anderen tijdens hun actieve verslaving' te compenseren. In bijlage: 2 'Longlist statements', wordt deze uitspraak vermeld.

Cluster A en B weten niet of zij zich ontwikkelen in hun rol als buddy. Tevens weten zij niet of ze nu andere verwachtingen hebben als buddy dan op het begin van hun buddyschap. Dit is tegenstrijdig met de kwalitatieve data. Daarin wordt aangegeven dat de buddy's leren van de cliënt en zich daardoor ook blijven ontwikkelen in hun rol. Beide clusters geven verwachtingen aan met betrekking tot hun cliënt en tot de supervisors. Het lijkt dat de buddy's niet helemaal inzien dat deze ervaringen effect hebben op hun rolontwikkeling en dat hun verwachtingen veranderen.

9.1.2 Verschil tussen cluster A en B

Cluster B ziet het klinisch behandeltraject in Zuid-Afrika van GGZ Momentum als een meerwaarde in hun rol als buddy. Daar hebben zij geleerd hoe ze kunnen omgaan met hun herstel. Deze ervaring kunnen zij gebruiken in hun rol als buddy. Cluster A twijfelt juist of het klinische behandeltraject in Zuid-Afrika een meerwaarde heeft in hun rol. Zij weten niet hoe het zou zijn, als ze niet naar Zuid-Afrika waren geweest.

9.2 Thema: De persoonlijke ontwikkeling

Beide clusters zijn veel bezig met het thema: 'De persoonlijke ontwikkeling' in het buddyproject.

9.2.1 Overeenkomsten cluster A en B

Het buddyproject is voor beide clusters een onderdeel om zichzelf persoonlijk verder te ontwikkelen. Zij zetten zichzelf als belangrijkste persoon voorop in het buddyproject. Dit is tegenstrijdig met het theoretisch kader. Daarin staat dat maatjes uit morele waarden deelnemen aan een maatjesproject en minder vanuit egocentrische belangen (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013). Er kan gesteld worden dat de buddy's van GGZ Momentum nog veelal bezig zijn met hun eigen belangen en verwachtingen.

9.2.2 Verschillen tussen cluster A en B

Cluster A ziet het buddyproject niet als een kans om hun sociale netwerk uit te breiden, want ze hebben genoeg aan hun eigen sociale netwerk. Cluster A spreekt het theoretisch kader tegen, waarin staat dat maatjes veelal een maatjesproject aangaan om hun sociaal netwerk uit te breiden (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013). Cluster B heeft hier geen uitgesproken mening over.

Daarnaast ervaart cluster A het buddyproject als een onderdeel om niet terug te vallen in het oude verslavingsgedrag. Cluster B heeft het buddyproject niet nodig om afstand te nemen van hun verslavingsverleden, maar het helpt wel bij hun herstel.

9.3 Thema: De relatie tussen de buddy en de cliënt

9.3.1 Overeenkomsten cluster A en B

Beide clusters vinden absoluut niet dat je een cliënt financieel mag ondersteunen, omdat ze weten hoe onbetrouwbaar zijzelf waren tijdens hun verslaving. Uit het theoretisch kader blijkt dat je iemand met een verslaving niet meteen moet vertrouwen en geld moet geven. Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden in contact met een verslaafde. Het liefst moeten deze afspraken schriftelijk worden vastgelegd (Bouman, z.d.). Echter kan er uit de dataverzameling niet opgemaakt worden dat de respondenten duidelijke afspraken maken met hun cliënten. GGZ dit echter wel van de buddy's (Stichting GGZ Momentum, 2016).

9.3.2 Verschillen tussen cluster A en B

Cluster B weet niet goed of zij wel of niet een vriend van hun cliënt zijn. Cluster A vindt absoluut niet dat je een vriend bent van je cliënt, want met een cliënt onderneem je andere activiteiten.

Cluster A vindt dat de verantwoordelijkheid voor onderling contact meer bij de cliënt ligt, terwijl cluster B juist het buddieschap als een gezamenlijke verantwoordelijkheid ziet. Uit het theoretisch kader blijkt dat het maatje verantwoordelijkheid moet dragen, wil het maatjesproject succesvol verlopen (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013). Cluster B sluit zich op dit gebied meer aan om een succesvol maatjesproject na te streven dan cluster A dat doet.

Cluster A vindt dat de buddy en de cliënt niet op een gelijk niveau van elkaar benaderen zitten, want de cliënt zit op een ander niveau. Het blijkt dat cluster A meer verantwoordelijkheid bij de cliënt laat, want zij ervaren hun rol als een ondersteuner en niet als een redder. Cluster B vindt juist dat het een gezamenlijk proces is, waarin ieder zijn of haar verantwoordelijkheden heeft. De buddy zit op een gelijk niveau van met de cliënt. Zij sluiten zich op één van de randvoorwaarde om een succesvol maatjesproject te laten verlopen. (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

9.4 Thema: Aanbod vanuit GGZ Momentum

9.4.1 Overeenkomsten cluster A en B

Cluster A en B geven tijdens de interviews een belangrijke tip mee, namelijk dat de supervisors meer handvaten aan de buddy's kunnen geven tijdens de trainingen en supervisies.. Zij ervaren hun rol als buddy, als een functie waarin nog wat te veel vrijheid gevoeld wordt. Er wordt gezegd dat rollenspelen inzetten tijdens de trainingen of de supervisies een tool kan zijn, zodat er geoefend kan worden met hun rol. Uit het theoretisch kader blijkt ook dat rollenspelen en gesprekstechnieken oefenen een randvoorwaarde is om een maatjesproject succesvol te laten verlopen (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

Beide clusters vinden dat de supervisors de rol van de buddy serieus nemen.

Toch vinden beide clusters dat er wat nauwkeuriger gecommuniceerd mag worden vanuit de supervisors. zodat de supervisors inzichtelijk hebben wat de behoeften zijn van de buddy's.

9.4.2 Verschillen tussen cluster A en B

Het blijkt dat cluster A geen tijdslimiet wil hebben om gekoppeld te zijn aan een cliënt. Het gaat er bij hun om hoe het contact verloopt met de cliënt. Cluster B heeft daarentegen geen uitgesproken mening hierover. In de communicatie tussen de supervisors blijkt onduidelijkheid te zijn. De literatuur beschrijft dat maatjesprojecten het meest succesvol zijn, als een maatje minimaal één jaar een maatjesrelatie heeft met een hulpvrager (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

Cluster B vindt dat GGZ Momentum genoeg moeite en tijd steekt in het koppelen van een buddy aan een cliënt. Cluster A weet niet precies hoe GGZ Momentum de koppelingen maakt. Volgens de literatuur is het belangrijk dat een organisatie sterk rekening houdt met de koppelingen tussen een hulpvrager en een maatje. Dit is een belangrijke randvoorwaarde om een succesvol maatjesproject na te streven (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

9.5 Eindconclusie

Beide clusters ervaren het buddyproject als een ontzettend leerzaam project, waarin zij bezig blijven met hun eigen herstel en hun persoonlijke ontwikkeling. Zij willen aan de hand van hun ervaringskennis andere cliënten in het buddyproject ondersteunen. Echter wordt duidelijk dat cluster A meer de verantwoordelijkheid in het contact bij de cliënt laat. Daarentegen wil cluster B op gelijkwaardig niveau verantwoordelijkheid dragen en afspraken maken met hun cliënt. Daarnaast ervaren beide clusters ruimte om hun rol in te vullen. De respondenten geven aan dat de supervisors meer praktische handvaten mogen geven, zoals het inzetten van rollenspelen. Tevens hebben buddy's behoefte om meer duidelijkheid te krijgen op verschillende gebieden vanuit de supervisors, zoals: verantwoordelijkheid nemen en geven, rolomschrijving en de onderlinge communicatie tussen de supervisors en de buddy's. Volgens het theoretisch kader kunnen de supervisors het buddyproject succesvoller maken als zij er verschillende gesprekstechnieken en rollenspelen met de buddy's oefenen (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013).

10. De discussie

In dit hoofdstuk wordt er kritisch gekeken naar dit afstudeeronderzoek. Aan de hand van de kwaliteitscriteria, die gaan over betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid (Verhoeven, 2011 en Migchelbrink, 2013), wordt de kwaliteit van dit onderzoek beoordeeld.

10.1 Betrouwbaarheid

Toevallige fouten in de opzet en uitvoering van dit onderzoek kunnen de betrouwbaarheid schaden. Wanneer het onderzoek in een andere periode, onder andere omstandigheden en door een andere onderzoeker wordt herhaald, moeten het tot dezelfde resultaten leiden (Verhoeven, 2011). Bij een verkennend en beschrijvend onderzoek is het moeilijk om te bepalen of er bij een herhaling dezelfde resultaten worden behaald. De resultaten bestaan namelijk uit intrinsieke subjectieve gegevens van de respondenten. De betrouwbaarheid in dit onderzoek is vergroot door gebruik te maken van triangulatie. Bij triangulatie worden verschillende kwalitatieve en kwantitatieve dataverzamelmethode gebruikt voor één onderzoeksoptzet (Verhoeven, 2011). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van: literatuuronderzoek, het bijwonen van de supervisiemomenten voor de buddy's, gesprekken met buddy's, het leiden van een focusgroep en het voeren van een pilot. Hierdoor is er gestreefd naar zo betrouwbaar mogelijke resultaten.

Zoals in dit afstudeerrapport al is beschreven, is het een bewuste keuze geweest om gebruik te maken van de Q-methodologie. Door het volgen van de Q-cursus, is er zorgvuldig gebruik gemaakt van de Q-methodologie. Opkomende onduidelijkheden konden beantwoord worden door de Q-specialisten op school. Om dit onderzoek nog betrouwbaarder te maken, is het belangrijk dat de doorlopende stappen van de onderzoeksmethode zijn verantwoord. Op die manier wordt het voor anderen mogelijk om de keuzes, beslissingen en stappen te controleren, te volgen en te herhalen (Migchelbrink, 2013). De geplande stappen voor dit onderzoek, die in subhoofdstuk 6.3 staan beschreven, zijn grotendeels opgevolgd in dit onderzoeksproces. Hierdoor kan dit onderzoek zich verantwoorden. De verkregen feedback op het onderzoeksontwerp is toegepast in dit onderzoek. De feedback op het onderzoeksontwerp bevindt zich in bijlage 1 'Feedback onderzoeksplan'.

De respondenten verplaatsten tijdens het rangschikken van de Q-set werden regelmatig de stellingen op de Q-sort-tabel. Om de betrouwbaarheid te verhogen, is er gevraagd naar deze wijzigingen. Zo werd duidelijk waar de twijfels vandaan kwamen. Na elke rangschikking heeft er een interview plaatsgevonden. Hierin kon de respondent meer informatie geven. Er zijn van alle Q-sort-tabellen foto's gemaakt en de interviews zijn opgenomen. Dit zorgde voor nauwkeurigheid en zorgvuldigheid in de dataverzameling.

Tijdens het rangschikken van de Q-set bleek dat een aantal stellingen niet door alle respondenten hetzelfde werden geïnterpreteerd. De stellingen zijn aan alle respondenten nauwkeurig en eenduidig uitgelegd. Toch hebben de verschillende interpretaties van de respondenten ervoor gezorgd, dat de gemaakte keuzes mogelijk niet 100% betrouwbaar zijn.

10.2 Validiteit

Een onderzoek is valide wanneer het geen systematische fouten bevat. Het onderzoek heeft dan gemeten, wat er gemeten moest worden. Validiteit is onder te verdelen in drie begrippen: interne validiteit, externe validiteit en begripsvaliditeit (Verhoeven, 2011). Hieronder worden deze begrippen aan de hand van dit onderzoek uitgelegd en verantwoord.

10.2.1 Interne validiteit

Met de interne validiteit wordt bedoeld dat conclusies die in dit onderzoek worden getrokken, berekend zijn tegen kritiek van collega-onderzoekers (Verhoeven, 2011).

Collega-onderzoekers zouden een aantal punten hebben die de interne validiteit van dit onderzoek in twijfel kunnen trekken. Zo is de selectie van de populatie voor dit onderzoek een punt van aandacht. Toen er interviews werden gepland, startte een nieuwe groep buddy's met het buddyproject. De studentonderzoeker heeft een trainingssessie bijgewoond voor deze buddy's. Er is toen geobserveerd wat er al voor meningen en visies leven bij deze buddy's. Er is toen bewust gekozen deze buddy's niet uit te nodigen voor de interviews, omdat ze nog niet gekoppeld zijn aan de cliënten. Hierdoor hebben deze buddy's nog geen ervaring in het contact met de cliënten. Dit was wel belangrijk om antwoord te geven op de probleemstelling van dit onderzoek.

Op het begin van elk interview met de respondent was er genoeg ruimte om een aantal vragen te stellen. De respondenten maakten gebruik van deze ruimte door hun verslavingsverleden te delen. Vooral de vraag: 'Wat is jouw motivatie om deel te nemen aan het buddyproject?' heeft ervoor kunnen zorgen dat de respondenten tijdens het rangschikken van de Q-set, afgeleid waren door het delen van hun eigen ervaringsverhaal. Hierdoor kan de interne validiteit wat aangetast zijn.

10.2.2 Externe validiteit

Bij de externe validiteit wordt gekeken of de resultaten van het onderzoek te generaliseren zijn naar de gehele populatie of andere situaties (Verhoeven, 2011). Zoals is besproken in subhoofdstuk 6.2 kunnen er geen uitspraken gedaan worden over de ervaringen van buddy's of maatjes binnen een andere organisatie of ander maatjesproject. Wel kunnen uitspraken gedaan worden over de buddy's die deelnemen aan het buddyproject binnen GGZ Momentum. Het blijkt dat de leeftijd verschilt bij de buddy's van 23 tot 61 jaar, 80% is man en 20% vrouw en de buddy's hebben ervaring met verschillende soorten verslavingen. Voor dit onderzoek waren elf respondenten bereikt. De respondenten bestonden uit twee vrouwen en negen mannen en hadden een leeftijd tussen de 23 en 60 jaar en hadden ervaring met verschillende soorten verslavingen. De populatie van dit onderzoek is dus representatief voor alle buddy's van GGZ Momentum.

10.2.3 Begripsvaliditeit

Begripsvaliditeit bekijkt of de meetinstrumenten gemeten hebben, wat er voorafgaand aan dit onderzoek gemeten moest worden (Verhoeven, 2011). In dit onderzoek zijn verschillende stellingen voorgelegd aan de respondenten. Ondanks dat de Q-set bij een pilot is gecontroleerd, is gebleken dat een aantal stellingen anders geformuleerd hadden kunnen worden. Dit kan de validiteit hebben beschadigd, omdat het de vraag is of de respondenten daadwerkelijk de stellingen hebben begrepen. Om de stellingen nog scherper en duidelijker te maken, had er nog een pilot verricht kunnen worden bij een buddy. Op die manier kon een mogelijke respondent checken hoe hij/zij de stellingen interpreteerde. Er had gevraagd kunnen worden of er stellingen miste, die nog een volledig beeld gaven over de ervaringen die er zouden kunnen leven bij de buddy's.

10.3 Bruikbaarheid

De bruikbaarheid van het onderzoek wordt getoetst door te kijken in hoeverre het bruikbaar is voor de praktijk (Verhoeven, 2011). Het is van belang dat er wordt gekeken naar de aanleiding en doelstelling van dit onderzoek. Hierin staat vermeldt dat de opdrachtgever meer zicht wilde hebben op de ervaringen die er leven bij de buddy's over hun deelname aan het buddyproject. Wanneer de opdrachtgever dit weet, kan het aanbod voor het buddyproject geoptimaliseerd worden. Aan de hand van de resultaten, conclusie en aanbevelingen in dit onderzoek kan gesteld worden, dat de behoeften van de opdrachtgever vervuld kunnen worden.

Verder was de opdrachtgever tijdens het gehele onderzoeksproces betrokken. Doordat het onderzoeksproces regelmatig werd geëvalueerd, is het onderzoek dynamisch verlopen. De opdrachtgever heeft geen inspraak gehad op de definitieve Q-set. Hierdoor werd de dataverzameling zo min mogelijk gestuurd.

Daarnaast is er regelmatig contact geweest met een psycholoog/onderzoekster binnen GGZ Momentum (Maria Haagsma). Zij heeft verschillende handvaten gegeven en is tijdens dit onderzoeksproces objectief gebleven. Er werd niet gesignaleerd dat zij belangen had bij een eventuele uitkomst. Dit was prettig voor het onderzoek, omdat dit de betrouwbaarheid van het onderzoek ten goede kwam en de studentonderzoeker vrij liet in het maken van keuzes. Tevens is er regelmatig contact geweest met de begeleidend docent Maria Kennis. Zij heeft dit onderzoek bijgestuurd om ervoor te zorgen dat de betrouwbaarheid hoog bleef.

11. Aanbevelingen

Aan de hand van de resultaten en conclusies uit dit onderzoek kan gesteld worden dat de respondenten het buddyproject als een leerzaam project ervaren. Het buddyproject is een onderdeel voor hen dat helpt bij hun eigen persoonlijke ontwikkeling. De opdrachtgever heeft aangegeven dat hij graag wilt weten wat zij, als supervisors, anders kunnen doen in het buddyproject. Hij staat open voor adviezen, want hij wil dat het buddyproject geoptimaliseerd wordt (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, mei 16).

Naast dat er een bevestiging wordt gegeven dat het buddyproject in grote lijnen zo door moet gaan, zijn er vier aanbevelingen gegeven om het buddyproject nog succesvoller te maken.

11.1 Aanbeveling 1: Zet jullie passie voor het buddyproject voort

De respondenten geven aan dat het buddyproject een onderdeel is voor hen om bezig te blijven met hun eigen herstel. Buddy's oefenen met situaties, waarin ze zelf hun grenzen, verantwoordelijkheid en gevoel kunnen aangeven. Zij ontwikkelen zich persoonlijk, doordat het buddyproject hier de kansen voor geeft. Het buddyproject is een bijkomstigheid voor de buddy's om iets te geven aan een cliënt en zelf ervan te leren. Ze voelen zich door de supervisors serieus genomen in hun rol en zijn over het algemeen zeer tevreden over de supervisors.

De supervisors geven met passie aandacht aan het buddyproject en dat moet voortgezet worden.

11.2 Aanbeveling 2: Communiceer meer naar de buddy's

Volgens de respondenten wordt er een bepaalde vrijheid gevoeld om invulling te geven aan hun rol. Er wordt ervaren dat de supervisors niet altijd duidelijk hebben hoe het contact van de buddy met zijn of haar cliënt verloopt. Er is gebleken dat de buddy's wat onduidelijkheid ervaren over de gemaakte koppelingen tussen de buddy's en de cliënten. Cluster B weet niet hoe de koppelingen worden gemaakt en een aantal respondenten vinden dat ze te weinig informatie krijgen over hun toegewezen cliënt. Voor de supervisors in Nijmegen is het belangrijk dat zij inzichtelijk hebben welke cliënten aan welke buddy's gekoppeld zijn en wie deze cliënten zijn.

Daarnaast is het voor de supervisors van beide locaties van belang dat zij naar de buddy's toe duidelijk communiceren, zodat wordt voldaan aan de behoeften van de buddy's

11.3 Aanbeveling 3: Communiceer duidelijker met alle supervisors

Het blijkt dat de supervisors niet helemaal duidelijk hebben wat de richtlijn is voor een buddy hoelang hij/zij gekoppeld is aan een cliënt. Aangezien het buddyproject gaat uitbreiden, is het van belang dat de supervisors de richtlijnen voor de buddy's duidelijk hebben. De supervisors moeten met elkaar blijven communiceren en overeenstemmen om het buddyproject nauwkeurig en succesvol te laten verlopen (J. Geurts, persoonlijke communicatie, 2017, mei 16).

11.4 Aanbeveling 4: Bied praktische tools aan

Het is gebleken dat buddy's wat praktische handvaten missen tijdens de trainingen en supervisies van het buddyproject. De buddy's krijgen een eigen verantwoordelijkheid om invulling te geven aan hun rol, maar zij voelen hier wat onduidelijkheid in. Het is aan te raden dat de supervisors groepsoefeningen en rollenspelen inzetten tijdens de trainingen en supervisies. Het beroepsproduct van dit onderzoek is een handleiding, waarin rollenspelen en groepsoefeningen uitgewerkt staan. Deze handleiding kunnen supervisors gebruiken om invulling te geven aan de trainingen en supervisies. In hoofdstuk 12 wordt dieper op het beroepsproduct ingegaan.

11.5 Aanbeveling 5: Vervolgonderzoek naar het buddyproject is aan te raden

De Q-methodologie heeft ervoor gezorgd dat de belangrijkste ervaringen van elf respondenten inzichtelijk werden. Echter zijn er ook kanttekeningen bij dit onderzoek. Dit onderzoek was van korte duur. Hierdoor was er geen tijd om dieper op bepaalde ervaringen van de respondent in te gaan. In dit onderzoek zijn niet alle buddy's geïnterviewd en de probleemstelling was breed opgezet. Er werd gevraagd naar de ervaringen die er bij de buddy's leefden over hun deelname aan het buddyproject. Het is aan te raden een groter en diepgaander vervolgonderzoek te verrichten, waarin alle buddy's geïnterviewd worden. Op die manier worden de uitspraken van de respondenten nog meer verantwoord (M. Haagsma, persoonlijke communicatie, 2017, mei 17).

12. Het beroepsproduct

In dit hoofdstuk wordt de meerwaarde van het afstudeerproject en het beroepsproduct beschreven. Er wordt ingegaan op de keuze voor het beroepsproduct en waarom het bruikbaar is. Het beroepsproduct bevindt zich in bijlage 6 'Beroepsproduct'.

Verder wordt er toegelicht hoe de overdracht van het beroepsproduct is en gaat verlopen en waarom die keuzes zijn gemaakt. De verkregen feedback vanuit verschillende personen op het beroepsproduct bevindt zich in bijlage 5 'Verkregen feedback op het beroepsproduct'. Hoe de studentonderzoeker zich er toe verhoudt, wordt in dit hoofdstuk beschreven.

12.1 De meerwaarde van het afstudeerproject

Het onderzoek naar 'De ervaringen van de buddy's over hun deelname aan het buddyproject binnen GGZ Momentum', was het eerste onderzoek dat gedaan werd voor het buddyproject binnen GGZ Momentum. Er zijn belangrijke ervaringen van de buddy's gedeeld tijdens dit onderzoeksproces. Hierdoor konden er relevante conclusies getrokken worden en aanbevelingen worden gedaan. Aan de hand van de aanbevelingen kunnen de supervisors van het buddyproject binnen GGZ Momentum hun aanbod voor het buddyproject veranderen en optimaliseren. Op die manier wordt er beter en meer aangesloten op de behoeften van de buddy's. De supervisors kunnen hierdoor het buddyproject doelgericht organiseren en laten verlopen. Dit sluit aan op de missie van GGZ Momentum, waarin gestreefd wordt naar doelgerichte, duurzame en effectieve zorg- en hulpverlening (GGZ Momentum, 2017).

12.2 De meerwaarde van het beroepsproduct

Tijdens de interviews gaven een aantal respondenten aan dat zij tijdens de supervisies en de trainingen meer willen oefenen met situaties, die zij tegen kunnen komen in contact met hun cliënt. Er is duidelijk aangekaart dat de trainingen veelal uit theorie bestaan. De buddy's vinden dit niet altijd even bruikbaar in hun rol. Rollenspelen zouden ervoor kunnen zorgen dat buddy's moeten oefenen met (on)verwachte situaties in contact met hun cliënt (Oomkes, 2004). Het beroepsproduct is een handleiding voor de supervisors van het buddyproject binnen GGZ Momentum. Hierin staat beschreven hoe de supervisors de trainingen en de supervisies anders kunnen inrichten. Er staan rollenspelen uitgewerkt aan de hand van casussen, die buddy's samen met de supervisors kunnen oefenen. De casussen zijn gemaakt door eigen creativiteit te ontwikkelen met de uitspraken van de buddy's en met relevante literatuur. De casussen zijn fictief, maar het zijn wel mogelijke ontstaande situaties voor een buddy. Er is ruimte voor de supervisors en buddy's om de uitwerkingen van de casussen op hun manier te voltooien tijdens een training of supervisie. Op die manier kunnen buddy's oefenen met leerdoelen en kunnen supervisors werken vanuit een thema. Dit zorgt voor doelgericht werken voor de supervisors en voor de buddy's. Daarnaast staan er groepsoefeningen uitgewerkt in de handleiding. De groepsoefeningen zorgen ervoor dat de buddy's oefenen met gesprekstechnieken en luistervaardigheden. Volgens de literatuur is het belangrijk dat de buddy's oefenen met gesprekstechnieken, zodat zij in contact met hun cliënt kunnen inspelen op veranderbare situaties. Op die manier kan er beter worden aangesloten op de ondersteuning van hun cliënt (Dekker, van Straaten & el Kaddouri, 2013). Verder bevindt zich in de handleiding een uitwerking van een socratisch gesprek. Tijdens een socratisch gesprek kunnen de buddy's een thema pakken waar geen eenduidig antwoord of oplossing voor is. Tijdens een socratisch gesprek kan er gespeculeerd worden wat iedereen van het onderwerp vindt. Echter is het belangrijk dat er niet geoordeeld wordt. Het is juist van toegevoegde waarde om erachter te komen wat de buddy's zelf belangrijk vinden in hun rol. Buddy's kunnen op deze manier meer vormgeving krijgen in hun rol.

12.3 Verantwoording overdracht beroepsproduct

Er is gekozen om het beroepsproduct op verschillende momenten te presenteren. Ten eerst is het beroepsproduct, voorafgaand aan de overdracht, besproken met de opdrachtgever. Er is globaal verteld wat de keuze is van het beroepsproduct en waarom het een meerwaarde zou hebben voor het buddyproject. Hierdoor kon er gepeild worden wat de opdrachtgever ervan vond. Op 16 mei 2017 is het beroepsproduct gepresenteerd aan de supervisors (Juul Geurts en Stijn Mutsaers) van het buddyproject in Den Bosch. De supervisors van het buddyproject in Nijmegen konden door hun drukke agenda er helaas niet bij zijn. Tijdens de presentatie is er verteld welke globale stappen er tijdens het onderzoeksproces zijn doorlopen en hoe die zijn doorlopen. De supervisors kregen de mogelijkheid om vragen te stellen, zodat het onderzoeksproces verantwoord kon worden.

Vervolgens is er uitgelegd hoe en waarom het beroepsproduct is ontwikkeld. Juul en Stijn hadden een feedbackformulier gekregen, waarop verschillende vragen stonden over de manier van presenteren, de bruikbaarheid, kwaliteit en meerwaarde van het beroepsproduct. Zij kregen het verzoek om binnen één week dit feedbackformulier in te vullen. Zij konden hierdoor het beroepsproduct kritisch en aandachtig doorlezen en de verkregen feedback kon nog verwerkt worden in dit onderzoeksrapport. Op 17 mei 2017 is het onderzoeksproces en het beroepsproduct gepresenteerd aan Maria Haagsma. Zij kon vanuit haar functie met een andere blik naar de verantwoording van het onderzoeksproces en beroepsproduct kijken en feedback geven.

De verkregen feedback van de supervisors wordt aangepast in het beroepsproduct. Op 23 juni 2017 wordt het globale onderzoeksproces gepresenteerd aan het team van professionals binnen GGZ Momentum in Den Bosch. Op dat moment wordt ook het officiële beroepsproduct overhandigd aan Juul en Stijn.

Literatuurlijst

Blanken, C., Clijsen, M., Garenfeld, W., te Paske, I. & van Piere, M. (2012). *Psychiatrie voor SPH*. Amsterdam: Reed Business.

Bouman GGZ (2017). *Tips omgaan met verslaving*. Geraadpleegd op <http://www.boumanggz.nl>

Dekker, F., van Straaten, R. & el Kaddouri, I. (2013). *Maatjes Gezocht: De impact van maatjeswerk en de campagne van het Oranje Fonds*. Geraadpleegd op <http://www.verwey-jonker.nl>

Desain, L., Driessen, E., van de Graaf, W., Holten, J., Huber, M. & Jansen, M. (2013). *Ervaringen met de inzet van ervaringsdeskundigheid*. Amsterdam. Geraadpleegd op <https://disabilitystudies.nl>

Dröes, J. & Witsenburg, C. (2015). *Herstelondersteunende zorg: Behandeling, rehabilitatie en ervaringsdeskundigheid als hulp bij herstel van psychische aandoeningen* (2^e druk). Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Exel, J. & de Graaf, G. (2005). Q-methodology: A sneak preview. Geraadpleegd op <http://www.qmethod.org>

GGZ Momentum (2017). Behandelgebieden. Geraadpleegd op <http://www.ggzmomentum.nl>

GGZ Momentum (2017). Behandelintensiteiten. Geraadpleegd op <http://www.ggzmomentum.nl>

GGZ Momentum (2017). Behandelvormen. Geraadpleegd op <http://www.ggzmomentum.nl>

GGZ Momentum (2017). Contra-indicaties. Geraadpleegd op <http://www.ggzmomentum.nl>

GGZ Momentum (2017). Missie en visie. Geraadpleegd op <http://www.ggzmomentum.nl>

GGZ Nederland (2009). *Naar herstel en gelijkwaardig burgerschap: visie op de (langdurige)zorg aan mensen met ernstige psychische aandoeningen*. Amsterdam. Geraadpleegd op <http://www.ggznederland.nl>

Groen, M. (2008). *Effectief handelen door reflectie: Bekwamer worden als professional*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv.

Hendriksen-Favier A., Nijnsen, H., & van Rooijen, S. (2012). *Handreiking voor de implementatie van herstelondersteunende zorg in de ggz*. Utrecht. Geraadpleegd op <http://www.trimbos.nl>

Hoencamp, E., Haffmans, J. & van Loon, J. (2016). *Psychiatrie een inleiding* (8^e druk). Amsterdam: Pearson.

Jedeloo, S. & van Staa, A. (2009). Q-methodologisch, een werkelijke mix van kwalitatief en kwantitatief onderzoek? Geraadpleegd op https://www.tijdschriftkwalon.nl/inhoud/tijdschrift_artikel/KW-14-2-2/Q-methodologie-een-werkelijke-mix-van-kwalitatief-en-kwantitatief-onderzoek

Karbouniaris, S. (2013). *Vriend GGZ: Een nieuw concept voor vriendschappelijke en klantgestuurde hulp*. Utrecht. Geraadpleegd op <http://www.deervaringsdeskundige.nl>

Linde, L. (2000). *Verslaafd: Ervaringsverhalen van (ex-)verslaafden, familie en hulpverleners*. Maarssen: Elsevier.

Marlette-Hart, S. (2015). *Leven met hooggevoeligheid: Van overgave naar gave* (25^e druk). Utrecht: Uitgeverij Ten Have.

Migchelbrink, F. (2013). *Handboek praktijkgericht onderzoek: zorg, welzijn, wonen en werk*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Ongenaë, C. (2015, juni 29). Professor Elke van Hoof (VUB) over hoogsensitiviteit: 'Ik weet hoe het is om je anders te voelen'. Geraadpleegd op

<https://catherineongenae.com/2015/06/29/professor-elke-van-hoof-vub-over-hoogsensitiviteit-ik-weet-wat-het-is-om-je-anders-te-voelen/>

Oomkes, F.R. (2004). *Training als beroep: Sociale en interculturele vaardigheid* (4^e druk). Amsterdam: Uitgeverij Boom

Posthouwer, M. & Timmer, H. (2013). *Een ervaring rijker: Ervaringsdeskundigheid in de psychiatrie*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Remmerswaal, J. (2013). *Handleiding groepsdynamica: Een handleiding voor theorie en praktijk* (11^e druk). Amsterdam: Boom uitgevers.

Stichting GGZ Momentum (2016). *Buddy Projectmap*. 's-Hertogenbosch: Auteur.

Te Berg, T., van Gelder, T., Patterson, F. & Teppema, S. (2011). *Kritisch denken: Redeneren en betogen met rationale* (2^e druk). Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Van Bakel, M., Boertien, D., Kamoschinski, J. & Liefhebber, S. (2013). *Ervaringsdeskundigheid: Beroepscompetentiemodel*. Utrecht. Geraadpleegd op <http://www.ggznederland.nl>

Van der Tier, M. & Potting, M. (2015). *'Een maatje voor iedereen?'*. Utrecht. Geraadpleegd op <http://www.movisie.nl>

Van Erp, N., Rijkaart, A.M., Boertien, D., van Bakel, M. & van Rooijen, S. (2012). *Vernieuwende inzet van ervaringsdeskundigheid: Evaluatieonderzoek in 18 pilot-instellingen*. Geraadpleegd op <http://www.trimbosinstituut.nl>

Van Haaster, H., Wilken, J.P., Karbouniaris, S. & Hidajattoellah, D. (2013). *Kaderdocument ervaringsdeskundigheid*. Geraadpleegd op <http://www.ervaringswijzer.nl>

Van Hoof, E. (z.d.). Typisch HSP. Geraadpleegd op <http://www.psychologiemagazine.nl>

Van Tongeren, P. (2013). *Leven is een kunst: Over morele ervaring, deugdethiek en levenskunst* (2^e druk). Zoetermeer: Uitgeverij Klement.

Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs* (4^e druk). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers

Weerman, A. (2012). *Deskundig door de verslaving: Praktijken en dilemma's bij de inzet van ervaringsdeskundigheid*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Weerman, A. (2013). Inzet en waardering van ex-verslaafde medewerkers in de verslavingszorg. Geraadpleegd op <http://www.mijn.bsl.nl/verslaving-3-2013/634176>

Bijlage 1: Feedbackformulier Onderzoeksplan

Inhoudelijke feedbackpunten	Verkregen feedback afstudeerbegeleider
1. De beroepspraktijk en de doelgroep waarop de afstudeeropdracht van toepassing is, is duidelijk beschreven en onderbouwd met verschillende bronnen.	<i>Doelgroep is goed omschreven.</i>
2. De aanleiding tot onderzoek en de probleemanalyse zijn logisch onderbouwd vanuit een breed perspectief met verschillende bronnen.	<i>De analyse en probleemstelling zijn duidelijk omschreven.</i>
3. Aansluitend op de probleemanalyse is een concrete probleemstelling en doelstelling geformuleerd, daarnaast zijn de belangrijkste begrippen in een begripsafbakening uitgewerkt en onderbouwd met verschillende bronnen.	<i>De probleemstelling is de Q-vraag en die is duidelijk.</i> <i>Wanneer de ervaringen over de deelname van buddy's onderzocht wordt, kan dat op het gebied van supervisiemomenten zijn, individuele begeleiding en hun eigen ervaringen.</i> <i>De begripsafbakening is wat breed, deze mag duidelijker en compacter.</i> <i>De bronnen voor begripsafbakening moeten allemaal hbo-waardig zijn.</i> <i>In de begripsafbakening van een buddy mogen alle drie de elementen aanbod komen van het type maatje, zoals de literatuur het beschrijft. Het mag ook in een ander stuk terugkomen, zoals theoretisch kader of probleemanalyse.</i>
4. Het onderzoekstype, de dataverzamelmethode(n) en de analysemethode(n) zijn verantwoord met verschillende bronnen. Er is in ieder geval gebruik gemaakt van literatuuronderzoek.	<i>Er moeten 30-35 stellingen verzameld worden, maar niet meer als 35.</i> <i>Het is goed dat er een focusgroep georganiseerd wordt voor deze onderzoeksmethode.</i> <i>Consequenter in woordkeuze.</i>
5. Er is een realistisch tijdspad (planning) uitgewerkt voor de uitvoerings- en rapportage fase van het onderzoek.	<i>Het tijdspad is redelijk realistisch. Er moet gewaakt worden dat ik niet te flexibel ben in wanneer en waar ik beschikbaar ben voor interviews. Hierin moet ik zelf grenzen aangeven aan de respondenten.</i> <i>Er moet gelet worden op zinsopbouw, vooral enkelvoud en meervoud.</i>

Bijlage 2: Longlist statements

Uitspraken gevonden in de literatuur

1 februari

- Als buddy vervul ik al een grote wens puur door er te zijn voor de cliënt.
- Het is prettig voor de cliënt om er met een 'buitenstaander' over zijn/haar problemen te praten.
- Door een luisterend oor te zijn voor de cliënt, biedt het troost.

Bron: Buddyhulp (z.d.). Buddyhulp samen sterk. Geraadpleegd op <http://www.buddyhulp.nl>

28 februari

- Persoonlijk haal ik veel voldoening uit het maatjesproject.
- Je bouwt een relatie op, waardoor je maatje echt je maatje wordt.
- Je helpt je maatje in zijn of haar ontwikkeling, maar zelf ontwikkel je ook verder tijdens zo een vriendschap.
- Je leert niet alleen jezelf maar ook je omgeving op een andere manier kennen, doordat je andere dingen meemaakt vanuit een ander referentiekader.
- Je vriendengroep die je zelf uitzoekt sluit aan op jouw normen, waarden en interesses, terwijl een maatje je geheel andere inzichten kan geven in vele verschillende dingen.
- Een maatje geeft je een andere kijk op de wereld.

Bron: Vrijwilligerspunt Goes (z.d.). Vrijwilligerswerk. Geraadpleegd op <http://www.vrijwilligerspuntgoes.nl>

7 maart

- Als buddy ben je een sociaal, integer en open persoon.
- Als buddy ga je graag met mensen om
- Als buddy sta je positief in het leven.
- Als buddy kan je goed luisteren.
- Als buddy kan je je in anderen verplaatsen.
- Als buddy bied je praktische steun.
- Als buddy bied je emotionele steun.
- Je vervult al een grote wens puur door er te zijn.
- Buddy's denken in mogelijkheden.

Bron: Buddyhulp (z.d.). Buddyhulp is er voor jou. Geraadpleegd op <http://www.buddyhulp.nl>

- Het gevoel geven dat cliënten er niet alleen voor staan

Bron: Dichterbij magazine (2017, maart 3). Buddyhulp in het nieuws!. Geraadpleegd op <https://www.buddyhulp.nl/nieuws/933-facebook-id-1902895843261825>

- Als vrijwilliger de medemens dat beetje aandacht geven, waar we allemaal soms behoefte aan hebben, dat is waar buddyhulp voor staat.
- Buddy's zijn geen verzorgenden, ze zijn er voor een luisterend oor.
- Het contact met de ander, maakt voor jou een beter mens.
- Je inzetten als buddy geef voldoening, je leert er veel, terwijl je iets voor de ander betekent.
- Buddy zijn is heel speciaal voor iemand die tijd en energie vrij wil maken voor de ander.
- Niet elke buddy is geschikt als buddy.

Bron: Daams, M. (2016, oktober 16). Veel steun met een beetje aandacht. *De Bernheze krant*. Geraadpleegd op <http://www.buddhulp.nl>

- Ik kan een goede steun zijn als buddy.
- Je kan meer doen dan vrienden, maar minder doen dan mensen die een opleiding hebben gevolgd.
- Je zoekt een middenweg tussen vrienden en hulpverlener.
- In de training leer ik dat ik niet te zeer problemen moet aantrekken.
- In de training leer ik dat het gaat om psychologische hulp.
- Buddyzijn is een meerwaarde in mijn leven.
- Je hebt altijd tijd om buddy te zijn.
- Het buddyproject is een winnaar, want het heeft een plan.

Bron: Buddyhulp (2015, september 5). De buddy's zijn "mensenmensen". Filmpje. Geraadpleegd op <https://www.buddyhulp.nl/nieuws/263-de-buddy-s-zijn-mensenmensen>

- Ik ben buddy door mijn oprechte betrokkenheid.
- Als buddy heb ik de rol dat cliënten makkelijker iets delen in plaats van met hun familie of vrienden.
- Het is goed als ik als buddy na zes weken gevraagd wordt of er een klik is met mijn cliënt.
- Buddy zijn van een cliënt mag niet langer zijn dan één jaar, want er mag geen vriendschap zijn.
- Buddyhulp (GGZ Momentum) houdt zorgvuldig rekening met de match tussen mij en de cliënt.
- Het buddyproject maakt het mogelijk dat de cliënt minder snel naar de dokter of ergens anders heengaat om bevestiging te vragen.

Bron: Buddyhulp (2016, augustus 3). Stichting Buddyhulp in het nieuws. Filmpje. Geraadpleegd op <https://www.buddyhulp.nl/nieuws/729-stichting-buddyhulp-in-het-nieuws>

- Er wordt genoeg tijd gestoken in de koppeling tussen de cliënt en de buddy.
- Het buddyproject is succesvol als je minimaal één jaar buddy bent van een cliënt.
- Als buddy voel ik me verantwoordelijk voor de cliënt.
- Een buddy is succesvol als je kan schakelen tussen ondersteunende, actieve en instrumentele begeleidingsstijlen.
- De trainingen zijn succesvol.
- De supervisiemomenten zijn succesvol.
- Gesprekstechnieken leren is belangrijk om beter in gesprek te kunnen gaan met de cliënt.

Bron: Oranjefonds (2013, november 29). Gezocht: iemand die kan luisteren m/v. Geraadpleegd op <http://oranjefonds.nl>

9 maart

- Zo mooi dat er een vriendschap is ontstaan tussen twee zo verschillende mensen, die elkaar anders nooit zouden hebben ontmoet.
- Het maatje helpt cliënten bij het opbouwen van een steunend netwerk.'
- Doordat de buddy er voor de cliënt is, komt de cliënt beter in zijn/ haar vel te zitten.
- Het is belangrijk dat mijn omgeving accepteert dat ik deelneem aan het buddyproject.

Bron: Kant, A. (z.d.). De waarde van maatjes en mentoren. Geraadpleegd op <http://oranjefonds.nl>

- Het maakt mij een rijker mens dat ik met een cliënt omga, waarmee ik normaal gesproken niet zo omgaan.
- GGZ Momentum is een goed in elkaar zittende organisatie.
- Ik heb het druk en dat bemoeilijkt een stabiele relatie met mijn cliënt.
- Ik ben soms langere tijd van huis en dat bemoeilijkt een stabiele relatie met mijn cliënt.
- Ik had graag nog langer contact met mijn vorige cliënten.

Bron: Roads maatjesproject (2009). Ervaringsverhalen. Geraadpleegd op <http://www.roadmaatjesproject.nl>

- Er is goede professionele begeleiding voor onze vrijwilligers.
- Er is goede professionele begeleiding voor onze vrijwilligers tijdens de supervisie.

Bron: Vrijwilligers Centrale Amsterdam (2015, november 5). Vacaturebank. Geraadpleegd op <http://www.vrijwilligerswerk.nu>

- Ik heb behoefte aan meer terugkoppeling en bevestiging voor mij buddyschap.
- Een andere organisatie uitnodigen bij de supervisie is waardevol.
- Er moet extra worden ingezet op begeleiding voor de buddy's.
- De supervisie van jongperspectief/ GGZ Momentum moet methodischer.
- Er moeten themabijeenkomsten komen voor de buddy's.

Bron: Stichting Jong Perspectief Zoetermeer (2015). Jong perspectief: Jaarverslag 2015. Geraadpleegd op <http://www.jongperspectief.nl>

Persoonlijke communicatie: Buddysupervisie 14 februari 2017 Den Bosch

- Het is fijn om contact te hebben met cliënt.
- Buddyzijn vervult mijn behoefte aan het hebben van contact.
- Als ik contact heb met cliënt, hoef ik bepaalde drempel niet over.
- Als ik merk dat ik spanning heb in een relatie in mijn eigen sociale netwerk, dan kan ik minder naast de cliënt staan.
- Ik kan niet zo goed met mijn rol als buddy omgaan met de bepaalde cliënt, wat we bouwen niks op.
- De cliënt neemt geen initiatief en laat niet de wil zien.
- Ik wil als buddy laten zien dat ik er voor de cliënt ben.
- Ik voel me lichter, nu dat mijn vriendin ook niet meer mijn cliënt is.
- Ik wil heel graag iemand helpen, maar ik ga niet voor iemand doen.

Persoonlijke communicatie: Buddysupervisie 7 maart 2017 Nijmegen

- Ik vind het lastig hoe ik moet omgaan als cliënten niet reageren.
- Je moet de verantwoordelijkheid bij de cliënt laten op het gebied voor onderling contact, dan zoeken ze juist contact met mij.
- De verantwoordelijkheid ligt bij de cliënt voor onderling contact.
- Je leer je eigen grenzen kennen tijdens het buddyproject.
- Als buddy bied je niet alleen psychische steun, maar ook financiële steun.
- Als buddy kan je ondersteuning geven op financieel gebied.
- Ik ben niet de reddende engel van een cliënt om financiële problemen op te lossen.
- Wanneer een cliënt frustraties heeft, moet ik er met de cliënt over praten.
- Je moet als buddy altijd de deur openhouden voor je cliënt.
- Je eigen ervaringen uitspreken naar de cliënt toe, maakt het makkelijker om over problemen met de cliënt te praten.
- Ik vind het lastig dat ik niet weet hoe het verder gaat met de cliënt, als ik geen buddy meer van hem ben.
- Buddy zijn voor een half jaar maakt me zorgen.
- Je bent een kennis voor een bepaalde tijd.
- Buddyzijn is een tussenpersoon voor de periode dat de cliënt naar Zuid-Afrika is geweest en zelf aan de slag gaat met meetings.
- Als buddy ben je geen hulpverlener.
- Als buddy ben je geen vriend.
- Afscheid nemen van je cliënt moet geleidelijk aan afgebouwd worden.
- Buddy zijn van je cliënt kan niet meer als je cliënt niet meer in behandeling zit.
- Als buddy ga je niet om met mensen in een actieve verslaving.
- Als je als buddy niet past bij de cliënt, mag je dat zeggen tegen hem/haar.

Focusgroep 13 maart

- Ik heb er baat bij dat ik ervaringen kan delen.
 - Je zit als buddy op het gelijke niveau met de cliënt.
 - Buddyzijn zijn is hetzelfde als een meeting bijwonen.
 - Het is goed voor mij dat ik bezig blijf met mijn ervaringen en mijn verslaving.
 - Ik geef alleen iets weg aan een cliënt als ik iets terugkrijg.
 - Als buddyzijnde helpt het mij om nuchter te blijven.
 - Ik kan van me afpraten met een gelijkgestemde.
 - Ik kan iemand wegwijs maken in de moeilijke situatie waarin een cliënt zit.
 - Mijn deelname aan het buddyproject is een onderdeel voor mij om niet terug te vallen in oud gedrag.
 - Ik kan sneller iets bij een cliënt losmaken dan een behandelaar kan.
 - Het is goed dat GGZ Momentum zorgt voor een zoveel mogelijk passende match zorgt tussen buddy en cliënt.
 - GGZ Momentum moet een buddy met een cliënt koppelen die buiten de verslaving andere soortgelijke problemen had.
 - Ik kan lastiger een cliënt begrijpen die een andere verslaving heeft dan ik had.
 - Het maakt niet uit dat iemand een andere verslaving heeft dan ik had om hem/haar te kunnen ondersteunen.
 - Het is goed dat er bij vroeg herstel van een cliënt een buddy gekoppeld wordt die een soortgelijke problematiek heeft doorgemaakt.
 - Je ziet bij de cliënt dat hij/zij opbloeit als je als buddy hem/haar ondersteunt die kort in herstel is.
 - Mijn rol als buddy spiegelt mij waar ik vandaan kom, als de cliënt zijn ervaringen deelt.
 - Om buddy te zijn werk ik aan mijn herstel.
 - Als buddy ben ik niet om de cliënt te helpen, maar om hem/ haar te inspireren.
 - Het is goed om de cliënt suggesties te geven wat hij/zij kan doen, maar je moet niets opdringen.'
 - De cliënt is voor mij ook een buddy, want ik leer van hem/haar.
 - Als buddy ben je geen vriend van de cliënt.
 - Als buddy heb ik duidelijk wat afstand en nabijheid is voor mij ten opzichte van de cliënt.'
 - Het is goed dat je als buddy een half jaar gekoppeld bent aan de cliënt.
 - De cliënt waarvan ik buddy ben heeft verwachtingen die ik niet waar maken.
 - Ik kan omgaan met de verwachtingen van een cliënt.
 - Wanneer een cliënt mij niet meer wil als buddy, is dat aan de cliënt om te vertellen aan mij.
 - Als buddy moet ik aan GGZ Momentum aangeven dat het niet klikt tussen de cliënt en mij.
 - 'Het buddyproject is voor de cliënt een stap om uiteindelijk zelf een sponsor te krijgen voor meetings.
 - Ik vind het vervelend dat een cliënt in het begin van het herstel weinig contact opzoekt met mij.
 - Als je merkt dat een cliënt geen contact opzoekt met jou, als buddy, dan mag je dit aangeven bij GGZ Momentum om het buddyschap te verbreken.
 - Ik kan alleen een cliënt ondersteunen, als hij ook ondersteunt wil worden.
 - De training die Momentum geeft is naar invulling van wat wij, als buddy, belangrijk vinden.
 - 'Het is fijn om te horen van je supervisor dat hij/ zij het goed vindt als je aangeeft dat je geen buddy meer wil zijn van een cliënt.'
 - e moet als buddy een verantwoorde reden hebben om geen buddy meer te zijn van een cliënt.
 - Als buddy moet je minimaal een cliënt hebben om je buddy te mogen noemen.
-

- Er moet op elke locatie folders liggen met betrekking tot het buddyproject.
 - Het buddyproject is bij elke locatie van GGZ Momentum bekend.
 - Het is makkelijker als op elke locatie een buddyproject is, zodat de kans groter is dat de behandelaar de buddy al kent.
 - 'Minimaal een van de supervisors van het buddyproject moet zelf ervaring hebben met een verslaving om een zinvolle supervisie te geven.
 - Het maakt het makkelijker om te praten tijdens de supervisie wanneer een supervisor van het buddyproject zelf ervaring heeft.
 - Als buddy ben ik ervaringsdeskundige.
 - Door buddy te zijn, leer ik beter te problemen van hem/haar te herkennen.
 - Het buddyproject is een persoonlijke les voor mij.
 - Als buddy heb ik dezelfde rol dan een hulpverlener binnen GGZ Momentum.
 - Het buddyproject draagt bij aan het herstel van mezelf.
 - In het buddyproject zit nieuwsgierigheid voor mij.
 - Ik heb nu andere verwachtingen als buddy zijnde in vergelijking toen ik startte met de rol als buddy.
 - Ik moet geen verwachtingen hebben als buddy in het buddyproject.
 - Hoe langer je buddy bent, hoe meer je je ontwikkelt in je rol als buddy.
 - Ik zet me in als buddy, omdat ik vind dat ik iets in de maatschappij moet betekenen voor anderen.
 - Ik ben buddy, omdat ik vind dat ik iets terug moet doen voor anderen.
 - Ik heb als cliënt mensen beschadigd, waardoor ik nu andere iets wil geven in het buddyproject.
 - Als cliënt van GGZ Momentum mag je buddy zijn, mits je aan de voorwaarden die GGZ Momentum stelt, voldoet.
 - Ik heb er vertrouwen in dat GGZ Momentum goed kijkt wanneer iemand buddy kan zijn.
 - Een buddy moet zelf aangeven aan GGZ Momentum wanneer het hem/ haar niet meer lukt om buddy te kunnen zijn.
 - In het buddyproject blijft mijn eigen herstel het belangrijkste.
 - Als buddy moet je vanuit GGZ Momentum in Zuid-Afrika zijn geweest, om buddy te mogen zijn.
 - Het heeft een meerwaarde in de rol als buddy als je vanuit GGZ Momentum naar Zuid-Afrika bent geweest.
 - GGZ Momentum had duidelijker aan moeten geven wat de grenzen zijn in contact met een cliënt in je rol als buddy.
 - De trainingen die GGZ Momentum biedt voor het buddyproject mag professioneler.
 - Het is professioneler als er rollenspellen worden gedaan tijdens de trainingen voor ons, als buddy's.
 - Er moeten wat meer vaardigheden aangeboden worden tijdens de trainingen voor ons, als buddy's.
 - Het heeft een meerwaarde dat ik theorie krijg over verslavingsproblematiek.
 - Het bespreken van de dramadriehoek tijdens de trainingen heeft een meerwaarde als buddy zijnde.
 - Er moeten meer avonden komen voor de buddy's waarin ze situaties met een cliënt oefenen in een rollenspel.'
 - De trainingen die GGZ Momentum biedt voor het buddyproject zijn theoretisch.
 - De supervisie die GGZ Momentum biedt ervaar ik als prettig.
 - Er moet beter gecommuniceerd worden vanuit de supervisors met betrekking tot afspraken rondom het buddyproject.
 - GGZ Momentum is duidelijk in het contact via de mail.
 - GGZ Momentum is duidelijk in het contact via de telefoon.
 - GGZ Momentum is duidelijk in het contact face tot face.
 - De supervisors nemen hun verantwoordelijkheden serieus.'
-

- GGZ Momentum neemt de rol als buddy serieus.
- GGZ Momentum komt haar afspraken na met betrekking tot het buddyproject.
- Ik mag duidelijker zijn naar de cliënt toe, wanneer ik merk dat het contact niet soepel verloopt.
- GGZ Momentum moet duidelijker zijn naar de buddy toe wanneer er wijzigingen zijn in de behandeling zijn/haar cliënt.
- De reflectieverslagen die ik moet schrijven voor het buddyproject hebben een meerwaarde voor mij als buddy.

Karlijn 14 maart 2017

- Het buddyproject is een tussenstap voor cliënten, zodat ze uiteindelijk zelf zelfhulpgroepen gaan bezoeken.
- Als buddy moet je zonder oordeel naar de cliënt luisteren.
- Als buddy moet je actief zijn met het Minnesotaprogramma/ twaalfstappenprogramma.
- Als buddy ben je zelf verantwoordelijk om invulling te geven voor je reflectieverslagen.
- In je reflectieverslagen voor het buddyproject moet je situaties beschrijven met betrekking tot het contact met de cliënt.
- De supervisors geeft nuttige invulling aan de reflectieverslagen.
- De supervisors kijken kritisch naar mijn reflectieverslagen.
- Het buddyproject heeft een meerwaarde voor mijn persoonlijke ontwikkeling.
- Als buddy vind ik dat ik emotionele steun moet bieden aan mijn cliënt.

Bijlage 3: Q-set buddyproject

Q-vraag: Hoe ervaar je als buddy je deelname aan het buddyproject binnen GGZ Momentum?

Aanbod vanuit GGZ Momentum

1. GGZ Momentum houdt zorgvuldig rekening met de match tussen mij en de cliënt. (28)
2. Ik haal als buddy voldoening uit de supervisiemomenten. (25)
3. Als de supervisor zelf ervaring heeft met het hebben van een verslaving, maakt dat de band tussen mij en de supervisor sterker.(31)
4. De supervisors bieden genoeg handvaten aan tijdens de trainingen om buddy te kunnen zijn.(8)
5. Als buddy word je voldoende geïnformeerd door de supervisors rondom alle zaken van het buddyproject. (2)
6. GGZ Momentum neemt mijn rol als buddy serieus. (23)
7. Ik heb vrede met de afspraken rondom de onkostenvergoeding. (13)
8. Ik vind het goed dat GGZ Momentum de richtlijn heeft dat ik minimaal zes maanden buddy ben van een cliënt. (3)
9. De supervisors besteden genoeg aandacht aan ieders bijdrage tijdens de supervisiemomenten.(6)

Visie op het buddyschap

10. Als buddy vervul ik een grote wens voor mijn cliënt, puur door er te zijn. (33)
11. Als ik als buddy niet pas bij een cliënt, durf ik dit aan te geven bij mijn supervisors. (15)
12. Het heeft een meerwaarde in mijn rol als buddy, als ik vanuit GGZ Momentum naar Zuid-Afrika bent geweest. (18)
13. Als buddy vind ik dat ik actief moet zijn met het twaalfstappenprogramma.(21)
14. Mijn deelname aan het buddyproject is een compensatie voor de tijd waarin ik mensen te kort heb gedaan.(14)
15. Ik heb nu andere verwachtingen in mijn rol als buddy in vergelijking met toen ik startte als buddy.(19)
16. Hoe langer je buddy bent, hoe meer je je ontwikkelt in je rol als buddy.(30)
17. Ik ben als buddy een ervaringsdeskundige.(34)

De persoonlijke ontwikkeling

18. Het buddyproject biedt voor mij een kans om mijn contacten uit te breiden.(11)
19. Mijn deelname aan het buddyproject helpt bij mijn herstel.(32)
20. Mijn deelname aan het buddyproject heeft een meerwaarde voor mijn persoonlijke ontwikkeling. (29)
21. Ook al ben ik buddy, mijn eigen herstel blijft het belangrijkste.(9)
22. Het buddyproject is een onderdeel voor mij om niet terug te vallen in mijn oud gedrag.(12)
23. Ik krijg meer zelfvertrouwen wanneer ik zie dat mijn cliënt opbloeit in zijn/ haar herstel.(16)
24. Ik leer van de cliënt doordat hij/zij ervaringen deelt.(10)

Relatie tussen de buddy en de cliënt

25. Als buddy vind ik dat ik financiële ondersteuning mag bieden aan mijn cliënt.(7)
26. Als buddy vind ik dat ik emotionele steun moet bieden aan mijn cliënt. (1)
27. Als buddy ben ik een vriend van mijn cliënt.(5)
28. Ik ben buddy door mijn oprechte betrokkenheid naar de cliënt toe. (17)
29. De verantwoordelijkheid voor onderling contact, ligt bij de cliënt.(20)
30. Het kan helpen als ik de cliënt adviezen geeft hoe hij/zij situaties kan aanpakken.(4)
31. Wanneer ik afscheid neem als buddy van mijn cliënt, moet de afbouw geleidelijk verlopen.(22)
32. Als buddy zit ik met de cliënt op een gelijk niveau van elkaar benaderen.(27)
33. Wanneer mijn cliënt mij niet meer wil als buddy, is dat aan hem/ haar om dat te vertellen tegen mij.(26)
34. Wanneer ik frustraties heb met betrekking tot mijn cliënt, durf ik dit hem/ haar te bespreken.(24)

Bijlage 4: Cribsheets cluster A & B

Project: Het buddyproject

Karlijn Verhijden, mei 2017

Onderzoeksvraag: Hoe ervaren de buddy's hun deelname aan het buddyproject binnen GGZ Momentum?

Kenmerkende uitspraken cluster A:

+ 3		A	B
9.	Ook al ben ik buddy, mijn eigen herstel blijft het belangrijkste.	3	3
29.	Mijn deelname aan het buddyproject heeft een meerwaarde voor mijn persoonlijke ontwikkeling.	3	2

+2		A	B
4.	Het kan helpen als ik de cliënt adviezen geef hoe hij/zij situaties aan kan pakken.	2	0
10.	Ik leer van mijn cliënt, doordat hij/zij ervaringen deelt.	2	2
17.	Ik ben buddy door mijn oprechte betrokkenheid naar de cliënt.	2	1
32.	Mijn deelname aan het buddyproject helpt bij mijn herstel.	2	1

-2		A	B
3.	Ik vind het goed dat GGZ Momentum de richtlijn heeft dat ik minimaal zes maanden buddy ben van een cliënt.	-2	0
11.	Het buddyproject biedt voor mij een kans om mijn contacten uit te breiden.	-2	-3
21.	Als buddy vind ik dat ik actief moet zijn met het twaalfstappen-programma.	-2	-1
14.	Mijn deelname aan het buddyproject is een compensatie voor de tijd waarin ik mensen te kort heb gedaan.	-2	-3

-3		A	B
5.	Als buddy ben ik een vriend van mijn cliënt.	-3	-1
7.	Als buddy vind ik dat ik financiële ondersteuning mag bieden aan mijn cliënt.	-3	-2

Kenmerkende uitspraken cluster B:

+ 3		B	A
9.	Ook al ben ik buddy, mijn eigen herstel blijft het belangrijkste.	3	3
27	Als buddy zit ik met de cliënt op een gelijk niveau van elkaar benaderen.	3	-1

+2		B	A
18.	Het heeft een meerwaarde in mijn rol als buddy, als ik vanuit GGZ Momentum naar Zuid-Afrika ben geweest.	2	-1
10.	Ik leer van mijn cliënt, doordat hij/zij ervaringen deelt.	2	2
28.	GGZ Momentum houdt zorgvuldig rekening met de match tussen mij en de cliënt.	2	0
29	Mijn deelname aan het buddyproject heeft een meerwaarde voor mijn persoonlijke ontwikkeling	2	3

-2		B	A
7.	Als buddy vind ik dat ik financiële ondersteuning mag bieden aan mijn cliënt.	-2	-3
.12	Het buddyproject is een onderdeel voor mij om niet terug te vallen in oud gedrag.	-2	0
26.	Wanneer mijn cliënt mij niet meer wil als buddy, is dit aan hem/haar te vertellen tegen mij	-2	0
22.	Wanneer ik afscheid neem als buddy van mijn cliënt, moet de afbouw geleidelijk aan verlopen.	-2	-1

-3		A	B
14.	Mijn deelname aan het buddyproject is een compensatie voor de tijd dat ik mensen te kort heb gedaan.	-3	-2
21.	Als buddy vind ik dat ik actief moet zijn met het twaalfstappenprogramma.	-3	-2

Onderscheidende uitspraken cluster A en B:

Nr.		A	B
4.	Het kan helpen als ik de cliënt adviezen geef hoe hij/zij situaties kan aanpakken	2	0
12.	Het buddyproject is een onderdeel voor mij om niet terug te vallen in oud gedrag.	1	-2
20.	De verantwoordelijkheid voor onderling contact ligt bij de cliënt.	1	-1
26.	Wanneer de cliënt mij niet meer wil als buddy, is dit aan hem/haar te vertellen tegen mij.	0	-2
28.	GGZ Momentum houdt zorgvuldig rekening met de match tussen mij en de cliënt.	0	2
18.	Het heeft een meerwaarde in mijn rol als buddy, als ik vanuit GGZ Momentum naar Zuid-Afrika ben geweest.	-1	2
27.	Als buddy zit ik met de cliënt op een gelijk niveau van elkaar benaderen.	-1	3
3.	Ik vind het goed dat GGZ Momentum de richtlijn heeft dat ik minimaal zes maanden buddy ben van een cliënt.	-2	0
11.	Het buddyproject biedt voor mij een kans om mijn contacten uit te breiden.	-2	0
5.	Als buddy ben ik een vriend van de cliënt.	-3	-1

Consensus uitspraken consensus cluster A en B:

Nr.		A	B
9.	Ook al ben ik buddy, mijn eigen herstel blijft het belangrijkste.	3	3
10.	Ik leer van de cliënt, doordat hij/zij ervaringen deelt.	2	2
30	Hoe langer ik buddy ben, hoe meer ik me ontwikkel in mijn rol als buddy.	1	1
27	Ik ben als buddy een ervaringsdeskundige	0	0

Bijlage 5: Verkregen feedback op het beroepsproduct

Feedbackformulier overdracht beroepsproduct (Karlijn Verhijden)

- *Hoe vond je de presentatie?*

Juul: Kort, krachtig, goed met contact maken en inhoudelijk goed afgestemd op de opdrachtgever. Voorbereiding had wat beter gekund. Mogelijk dat de informele sfeer van Momentum je even heeft doen vergeten dat je wel een officiële presentatie aan de opdrachtgever moest verzorgen. Soms ging onzekerheid en sociale wenselijkheid (beetje stotteren, bevestiging zoeken en knikken) naar mijn mening wat ten kosten van de structuur en de kracht van je boodschap. Je hebt een mooi onderzoek en product neergezet, daar mag je voor gaan staan, trots op zijn en vertrouwen in hebben!

Stijn: De presentatie was inhoudelijk goed. Het was leuk geweest als je het interactiever had gemaakt. Dit raad je ook in het beroepsproduct aan. Je mocht meer uit je comfortzone komen.

- *Wat vind de bruikbaarheid van het beroepsproduct?*

Juul: Geweldig! Dit was precies waar we naar opzoek waren. Praktisch toepasbaar en daarmee van grote toegevoegde waarde voor ons, de buddy's en onze cliënten. Daarnaast is het product gemakkelijk uit te breiden en aan te passen na gelieven de behoeftes van onze buddy's en dat is een van de belangrijkste toegevoegde waardes.

Stijn: Erg bruikbaar. We kunnen dit binnenkort bij de start van de nieuwe buddy's al gaan implementeren. Wel mogen er duidelijke richtlijnen in het beroepsproduct worden aangegeven hoe je een oefening doet. Er mogen gerichte vaardigheden neergezet worden, waar geoefend mee kan worden.

- *Is de kwaliteit in orde van het beroepsproduct? Zo ja, waarom?*

Juul: Naar mijn mening wel. Ik vindt het lastig om dit te beoordelen, omdat ik niet veel ervaring heb met van te voren uitgewerkte rollenspellen en het evalueren daarvan. Ik vind dat er een goede balans is tussen suggestie en mogelijkheden om tijdens de supervisie reacties en interventies te exploreren. Daarnaast heb ik genoeg aan een dergelijk draaiboek om te begrijpen welke mogelijkheden er zijn dan kan ik vanuit daar verder improviseren.

Stijn: Ja. Het mag wel nog meer toegepast worden op het buddyproject. Daarnaast miste ik een evaluatieformulier, die wij kunnen gebruiken om de oefeningen te evalueren.

- *Wat kan er beter aan de kwaliteit van het beroepsproduct?*

Juul: Ik vindt het een schitterend beroepsproduct, maar mis wel een evaluatieformulier voor de observerende buddy's. Als we bepaalde zaken gaan oefenen, is het ook handig om te weten waar observatoren op kunnen letten. Welke (non)verbale zaken en mogelijke overige factoren kunnen extra in acht gehouden worden?

Stijn: Zie bovenstaand antwoord.

- *Wat kan beter in het overdrachtsproces van de studentonderzoekster?
(Denk hierbij aan de manier van overdragen: Welke keuzes zijn goed? Wat kon er anders?)*

Juul: Iets betere planning van tijd en daarbij meer rekening houden met agendadruk van opdrachtgevers. Probeer te begrijpen dat dit onderzoek voor jou enorm belangrijk en alles omvattend is, maar dat je te maken hebt met een opdrachtgever die dit vaak als een snel tussendoortje moet doen. Nu was er wat weinig tijd, waardoor je onderzoek mogelijk niet de aandacht en bewondering kreeg die het verdient. Nu weet ik echter ook dat je nog een keer terug komt om je onderzoek aan het volledige team te presenteren en daar voornemens bent om een en ander wat meer officieel te laten verlopen.

Stijn: Het mocht dus was ludieker en zonder PowerPoint!

Bijlage 6: Het beroepsproduct

Handleiding

**Invulling voor trainingen en supervisies van
het buddyproject**

Communicatie gaat
niet zozeer over
zenden en
ontvangen maar
over *begrijpen* en
verbinden.

- Ron vd Jagt

www.justbeyou.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	Blz. 1
2. Rollenspelen	Blz. 2
2.1 Tips voor de buddy's en supervisors	Blz. 2
2.2 Invulling rollenspel	Blz. 2
3. Groepsoefeningen	Blz. 8
3.1. Groepsoefening 1: luisteren en samenvatten in een discussie	Blz. 8
3.2. Groepsoefening 2: Inleven en verwoorden	Blz. 9
3.3. Groepsoefening 3: Gevoelsreflecties geven	Blz. 9
3.4. Groepsoefening 4: Gedachtenspoor	Blz. 10
4. Socratisch gesprek	Blz. 11
Literatuurlijst	

1. Inleiding

Er is verkennend en beschrijvend onderzoek gedaan door de studentonderzoekster Karlijn Verhijden. Er is onderzocht hoe buddy's het buddyproject binnen GGZ Momentum ervaren. Het buddyproject bestaat nu ruim drie jaar, maar er was vóór dit onderzoek nog nooit onderzocht wat er allemaal leeft bij deze buddy's over het buddyproject. De studentonderzoeker heeft elf buddy's kunnen spreken voor haar onderzoek. Deze buddy's moesten aan de hand van de q-methodologie stellingen, die gingen over hun ervaringen binnen het buddyproject, categoriseren op een schaal van minst mee eens tot meest mee eens (kwantitatieve data). Buiten het leggen van de stellingen, heeft er ook een gesprek plaatsgevonden met de buddy's (kwalitatieve data).

De gegevens van al deze elf buddy's hebben ervoor gezorgd dat er conclusies getrokken konden worden over hun ervaringen binnen het buddyproject. Een conclusie is, dat de buddy's meer praktische tools willen hebben om voorbereid te worden op situaties die zij tegen kunnen komen in contact met hun cliënt. Er is door een aantal respondenten nadrukkelijk aangegeven dat de trainingssessies, die zij aan het begin van hun buddyschap krijgen, interactiever mogen zijn door middel van rollenspellen.

In dit draaiboek zijn een viertal casussen uitgewerkt, waar rollenspellen mee gedaan kunnen worden. Er zijn een aantal groepsoefeningen uitgewerkt en is er een gespreksmethode beschreven. Deze uitwerkingen kunnen gebruikt worden tijdens trainingen en supervisies voor de buddy's. De casussen zijn gemaakt naar aanleiding van literatuuronderzoek en aan de hand van het afstudeeronderzoek 'De ervaringen van de buddy's binnen het buddyproject' (Verhijden, 2017). De rollenspellen en groepsoefeningen hebben als doel dat de buddy's meer kunnen oefenen wat hun rol als buddy is, welke invulling zij er zelf aangeven en hoe de supervisors de rol van de interpreteren. Het is belangrijk voor de buddy's en de supervisors dat met elkaar een compromis sluiten wat ze van elkaar verwachten en welke afspraken daarbij gemaakt moeten worden.

2. Rollenspelen inzetten

De casussen in dit hoofdstuk gaan over fictieve cliënten, die buddy's toegewezen kunnen krijgen. Het moet allereerst duidelijk zijn of de rollenspelen worden ingezet tijdens de trainingen en/of supervisies, welke casussen worden gebruikt en hoeveel tijd dit gaat innemen. Wanneer ervoor gekozen wordt dat er rollenspelen ingezet worden tijdens de trainingen en supervisies, zullen de stappen doorlopen moeten worden die in kader 1 van bijlage 1: 'De negen stappen van het rollenspel' staan beschreven. Ook kunnen de casussen en uitwerkingen worden aangepast, zodat de buddy's oefenen waar ze het meeste van leren.

2.1 Tip voor de buddy's en supervisors

Spreek af wie de hoofdrolspeler(s) (buddy), de observatoren en de cliënt zijn. De buddy's kunnen tijdens een rollenspel leerdoelen hebben. Op die manier wordt inzichtelijk wat zij willen leren in hun rol als buddy in contact met de cliënt en hoe ze dat gaan oefenen. De leerdoelen van de hoofdrolspeler moeten duidelijk zijn en er moet afgesproken worden waar de observatoren op moeten letten. Vervolgens zal de ruimte goed ingedeeld moeten worden en moeten de hoofdrolspeler(s) er vertrouwen in hebben om ermee te oefenen. Er kan tijdens de trainingen of supervisies geoefend worden met een bepaald thema, zodat de buddy's en supervisors duidelijk hebben waar iedereen zich op moet focussen en op moet letten tijdens de rollenspelen.

Casus 1

Piet is een 39-jarige alleenstaande man, die tweedaagse dagbehandeling krijgt binnen GGZ Momentum. Hij is twee maanden terug van Zuid-Afrika en heeft tot vier weken geleden geen alcohol en drugs meer gebruikt. Piet geeft tijdens de dagbehandeling aan last te hebben van spanningsklachten en een negatieve stemming. Hij gebruikt af en toe nog cocaïne, maar zegt hier niets over in zijn dagbehandeling (eens in de twee weken). Vooral in stressvolle situaties, zoals momenteel het solliciteren, gebruikt hij het. Hij zegt dit echter niet tegen zijn behandelaar, maar hij wel er zelf graag mee stoppen. Ten aanzien van het veranderen van zijn alcoholgebruik is hij ambivalent. Drinken heeft voor de cliënt een sterk sociaal aspect (eens in de maand op een feestje), maar ook heeft hij het gevoel alcohol nodig te hebben om met zijn negatieve stemming. Cliënt vult in zijn dagboek in hoe zijn zucht is naar alcohol en cocaïne, maar ook zijn stemmingsklachten.

Piet is een man die graag wil sporten, maar niet altijd de puf heeft om dit te gaan doen. Door zijn negatieve stemmingen geeft hij soms snel op en is hij niet gemotiveerd om naar buiten te gaan. Het overmatig gebruik van cocaïne in zijn verleden, versterkte deze situatie alleen maar. Hierdoor woont hij nu alleen en is hij geïsoleerd geraakt.

Aan de hand van de therapie en het invullen van een dagboek, heeft de cliënt minder last van negatieve stemmingen. Op basis van deze positieve ervaring besluit de cliënt samen met zijn behandelaar dat hij een buddy toegewezen krijgt. Hij spreekt samen met de behandelaar af dat de buddy hem kan ondersteunen bij moeilijke momenten en wanneer hij spanning ervaart.

2.2 Invulling rollenspel

De supervisor kiest een aanwezige buddy. Deze buddy wordt de buddy van Piet (cliënt).

1. De supervisor kan kiezen of hij zelf cliënt wil naspelen of dat hij een buddy hiervoor kiest. Enerzijds kan de supervisor kiezen om zelf cliënt te spelen, doordat hij zijn professionele deskundigheid in kan zetten en doordachte dilemma's kan te bootsen. De andere supervisor en buddy's kunnen het rollenspel observeren en schrijven opvallende keuzes en uitspraken op.

2. Ook kan ervoor gekozen worden dat een buddy een cliënt naspeelt. Een buddy heeft meestal zelf al een cliënt en kan zijn eigen ervaringsverleden en de ervaringen met zijn cliënten inzetten tijdens het rollenspel. Hij/zij weet immers goed wat er in een verslaafd persoon om kan gaan en wat voor moeilijke situaties er in contact met anderen kunnen ontstaan.

Uitwerking 1. Eerste afspraak met Piet

Thema:

Tijdsduur rollenspel:

Hoeveel deelnemers:

Observatoren:

Hoofdrolspeler(s):

Leerdoelen hoofdrolspeler:

Doel: Zo vastberaden mogelijk zijn als buddy in contact met de cliënt

Wie gaan er oefenen: De buddy van Piet & Piet

- Hoe maak je kennis en wat spreek je af?

(Denk hierbij aan wie het eerste contact volgens jou moet leggen?

Maak jij een afsprakenformulier of een overeenkomst?

Wat zijn jouw verwachtingen, wensen en belangen?

Hoe stel jij je op? Welke rol neem jij aan?

Waar voel je je veilig als je je eerste afspraak hebt met je nieuwe cliënt?).

Opties voor de invulling van dit rollenspel

Optie 1: Stel je kiest ervoor dat je Piet voor de vijfde keer gaat bellen in twee weken (Hij is immers al twee weken je cliënt), maar hij pakt niet op. De supervisie van het buddyproject is pas over twee weken en je zou graag zelf volgende week met Piet willen afspreken.

Wat doe jij dan? (Ga je de supervisor bellen, ga je Piet een berichtjes sturen?

Wat voelt voor jou goed?).

Optie 2: Uiteindelijk belt Piet na een week terug en zegt: 'Leuk dat je belt, maar wie ben jij?'

Wat zeg jij dan? En neem je dat hem kwalijk?

Optie 3: Je kan ervoor kiezen om het rustig uit te leggen wie je bent en waarom je belde (en niets te zeggen over je telefoontjes), maar je kan ook zeggen wat je misschien dwars zit. Misschien vind je het wel onverantwoordelijk dat hij nu pas iets laat weten.

Vervolg van invulling met verschillende opties:

- Vervolgens heb je aan Piet uitgelegd dat je zijn buddy bent en dat je graag binnenkort hem face-to-face wil zien. Piet zegt dan: 'Ja, kan jij morgenavond en zullen we dan samen eten?'
- Wat vind je daarvan en hoe reageer jij?*
- Of stel Piet zegt: 'Kan jij volgende week bij de coffeeshop afspreken?'
- Wat doe jij? Hoe reageer jij en hoe maak je een compromis met Piet.*
- Stel jij zegt: 'Nou Piet, ik wil met je afspreken in de stad, maar niet bij de coffeeshop.' Piet zegt: 'Waarom niet, je bent toch mijn maatje, je moet mij steunen.'
- Wat vind je daarvan, hoe voel jij je daarbij en wat zeg je dan?*
- Stel je bent vervolgens duidelijk naar Piet. Als je duidelijk bent geweest naar Piet wat je verwacht en niet wil afspreken bij de coffeeshop, zegt Piet: 'Ik hoef jij komende week niet te zien en ik blijf wel lekker in mijn isolement zitten thuis.'
- Wat doe jij dan?*
- Als dit je echt raakt en je bent op dat moment in paniek, wat zou voor jou het beste zijn om te doen? *(Denk hierbij aan dat je niet de reddersrol instapt, je jezelf niet te veel gaat verwijten en voor jezelf moet opkomen!).*

Overstap van uitwerking 1 naar uitwerking 2

Deze uitwerking sluit aan op uitwerking 1. Als hoofdrolspeler bepaal je wat je in uitwerking 1 hebt gedaan en hoe dit in uitwerking 2 gaat invullen.

Uitwerking 2: Tweede afspraak met Piet

Thema:

Tijdsduur rollenspel:

Hoeveel deelnemers:

Observatoren:

Hoofdrolspele(r):

Leerdoelen hoofdrolspele(r):

Doel: Jouw grenzen als buddy aangeven aan Piet en duidelijk zijn wat je wel en niet doet voor Piet.

Je hebt je eerste afspraak gehad met Piet op een terrasje in de stad (stad naar keuze). Piet was blij je te zien, maar was wel wat verlegen en zei niet veel. Je had aan Piet gevraagd waarom hij zo moeilijk bereikbaar was, waarop Piet zei: 'Wat deed jij dan in jouw verslavingsverleden?'. Jij zei daarop: 'Ik herken het hoor, ik was ook zo geïsoleerd als wat.' Piet heeft je tijdens deze afspraak verteld dat hij af en toe nog alcohol en cocaïne gebruikt. Hierop heb jij weinig gezegd, omdat je op dat moment niet wist wat je ermee moest.

Afspraak met Piet

- Je spreekt bij Piet thuis af en je wilt het gaan hebben over zijn gebruik, want je maakt je zorgen om hem. Je bepaalt zelf wat je gaat zeggen, hoe je dit gaat doen en of je het misschien wel tijdens de supervisie gaat zeggen/hebt gezegd.

Hierna is het de bedoeling dat er goed geëvalueerd wordt door iedere deelnemer, zodat ervan geleerd kan worden. De volgende uitwerkingen van de casussen zullen niet zo uitgebreid worden beschreven als hierboven. De reden hiervoor is, dat het aan de supervisors en deelnemers is om te oefenen met verschillende invullingen van casussen.

Bijlag 2 'Leerstijl van Kolb' kan helpen om te evalueren op de leerdoelen van de hoofdrolspele(r).

Casus 2

Maria is een vrouw van dertig jaar en woont samen met haar twee dochter (twee en vier jaar) samen. Ze is vorig jaar gescheiden van haar man, waardoor ze zich nu onzeker voelt. Ze heeft een paar vriendinnen, maar niet veel contact met haar familie. Ze spreekt regelmatig haar moeder en dat klikt goed. Ze heeft nu een half jaar ambulante therapie bij GGZ Momentum en dat verloopt best goed, zo zegt zijzelf. Ze is al één jaar clean van haar alcoholverslaving. Ze is vorige week begonnen met een baan in de gehandicaptenzorg. Ze vindt het erg leuk, maar ze is wel wat onzeker in haar handelen. Ze is nog veel bezig met zichzelf en om haar dagelijkse bezigheden weer op te pakken. Haar baas vroeg laatst nog hoe het met haar ging, waarna ze in tranen uitbarstte. Ze wist het zelf niet precies, maar ze weet wel dat ze een partner mist. Ze wil graag een leuke vriend, maar durft geen enkele stap te zetten om met een man in contact te raken. Ze is in haar verleden geestelijk beschadigd door haar vader. Ze vindt het daarom lastig om in om voor zichzelf op te komen, vooral in contact met mannen.

Zie uitwerking 2.2 voor invulling rollenspel.

Uitwerking 1: Tweede afspraak met Maria

Thema:

Duur rollenspel:

Hoeveel deelnemers:

Observatoren:

Hoofdrolspele(r):

Leerdoelen hoofdrolspele(r):

Doel: Aanvoelen waar jouw verantwoordelijkheid ligt (als buddy) en die van de ander en hoe je Maria kunt steunen.

Wie gaan er oefenen: de buddy van Maria en Maria

- De buddy heeft al een eerste contact met Maria gehad bij haar thuis. Je gaat nu als buddy voor de tweede keer naar Maria toe. Maria wil samen met jou over het stukje onzekerheid en contact met mannen praten. Het is aan jou, als buddy, wat je al weet van Maria, wat je gaat vragen, wat je wil weten wat je met haar gaat afspreken.

(Denk hierbij aan wat voor rol jij aanneemt, wat jij belangrijk vindt in het contact met haar, wat je haar wil meegeven, wat jouw persoonlijke grenzen zijn, wat je afspreekt en hoe je dit doet).

Het is nu aan de buddy en de cliënt of zij verder gaan naar uitwerking 2. Het is belangrijk dat uitwerking 2 wel opvolgt op uitwerking 1, zodat je je rol daarop aanpast.

Uitwerking 2: Derde afspraak met Maria

Je gaat met Maria naar de stad en op een terrasje zitten. Er zit naast jullie een groep van vier mannen te kletsen en te lachen. Na een kwartier spreekt de man jou (buddy) aan en vraagt zich af wie jullie zijn. Je ziet de man af en toe leuk naar Maria lachen, maar Maria is onzeker en trekt zich in haar schulp.

Wie gaan er oefenen: De buddy van Maria, Maria en een groepje mannavrienden (+/- 4).

(Jij bepaalt als buddy wat je zegt en wat je doet. Denk hierbij aan wat Maria wil leren. Jij bepaalt in grote lijnen hoeveel invloed jij kan hebben op de situatie en op het gesprek met deze man(nen).

Casus 3

Henk is een 50-jarige man en is homoseksueel. Hij heeft ambulante therapie binnen GGZ Momentum, want Henk had voorheen een gokverslaving. Hij is vijf maanden terug van Zuid-Afrika en gokt al vijf maanden niet meer. Henk is nu tien uur per week aan het werken bij de post. Enerzijds vindt hij dit heel leuk, want hij voelt dan wat vrijheid. Het is buiten en hij kan een praatje met mensen maken, als hij die tegenkomt. Anderzijds voelt hij nog te veel vrijheid en heeft soms de neiging om even te gokken. Hij woont sinds kort ook samen met zijn vriend en die weet hem regelmatig te steunen. Toch heeft zijn vriend ook zijn eigen problemen en wil Henk zijn gokverleidingen bespreken met zijn buddy. Hij heeft zijn buddy (man of vrouw) nu twee maanden, maar vindt het lastig zijn verleidingen uit te spreken over het gokken. Hij is bang dat zijn buddy dit vertelt tegen zijn behandelaar, want de buddy kent ook zijn behandelaar.

Zie 2.2 voor invulling rollenspel.

Uitwerking 1. Afspraak met Henk

*Thema:
Tijdsduur rollenspel:
Hoeveel deelnemers:
Observatoren:
Hoofdrolespeler(s):
Leerdoelen hoofdrolespeler:
Doel: Erachter komen waar Henk mee zit.*

Wie gaan er oefenen: De buddy van Henk & Henk (en eventueel de vriend van Henk)

- Als buddy ga je naar Henk thuis. Je weet dat Henk iets wil bespreken, waar hij mee zit. Je weet echter niet wat hij wil bespreken. Het is aan jou, als buddy, om hierachter te komen en wat je ermee doet.

(Als buddy bepaal jij hoe je ernaar gaat vragen en hoe je het aan gaat pakken.

Denk hierbij aan: Ga je hem helpen? Ga je hem tips of advies geven? Ga je GGZ Momentum juist benaderen? Of ben je juist een luisterend oor)

- De vriend van Henk is ook thuis. Je kunt ervoor kiezen of je de vriend van Henk erbij betrekt en hoe je dat gaat doen.

Overstap van uitwerking 1 naar uitwerking 2

Uitwerking 2 sluit aan op uitwerking 1. Je bepaald als buddy wat je in uitwerking 1 hebt gedaan en hoe je als buddy in je rol staat. Jij bepaalt wat je doet met de informatie die Henk heeft gedeeld.

Uitwerking 2: Vervolgafspraken met Henk

Je hebt Henk gesproken en hij heeft je vertelt over zijn verleidingen om weer te gaan gokken.

*Thema van dit rollenspel:
Tijdsduur rollenspel:
Hoeveel deelnemers:
Observatoren:
Hoofdrolespeler(s):
Leerdoelen hoofdrolespeler:
Doel: Duidelijk maken wat jou rol als buddy is ten opzichte van Henk.*

Afspraak met Henk

- Je gaat met Henk in de stad afspreken. Jij gaat nu zeggen in hoeverre je je zorgen maakt en maakt hem duidelijk wat jou rol als buddy is, ten opzichte van de informatie die hij vertelt heeft.

Casus 4

Anita is een 40-jarige vrouw. Ze woont alleen en is nu één jaar clean van haar alcoholverslaving en seksverslaving. Zij heeft nu nog drie maanden ambulante therapie binnen GGZ Momentum. Anita heeft nu een half jaar een buddy. De buddy heeft gezegd na een half jaar het contact als buddy af te bouwen met Anita. Enerzijds omdat de buddy niet een te hechte band wil hebben met Anita. Anderzijds omdat Anita zelf de stap wil maken om naar meetings te gaan en een sponsor te krijgen. Anita heeft veel last van schaamte, door haar verslavingsverleden. Het is een leerdoel van haar om toch nieuwe situaties aan te gaan, zodat ze leert meer haar verhaal te delen en zich minder gaat schamen over haar verleden. Anita wil immers later in professionele setting werken, als ervaringsdeskundige.

Zie 2.2 voor invulling rollenspel.

Uitwerking 1. Afspraak met Anita

*Thema van dit rollenspel:
Tijdsduur rollenspel:
Hoeveel deelnemers:
Observatoren:
Hoofdrolespeler(s):
Leerdoelen hoofdrolespeler:
Doel: De buddy moet Anita een duwtje in de rug geven
(ondersteunen) en je eigen grenzen aangeven
(verantwoordelijkheidsgevoel inzichtelijk maken van jouw als buddy.*

Wie gaan er oefenen: De buddy van Anita & Henk

- Als buddy ga je naar Anita's huis. Anita wil dus naar meetings gaan, maar weet niet hoe ze dat moet doen en er speelt angst en schaamte met zich mee.
(Als buddy bepaal jij hoe je het aan gaat pakken.
Denk hierbij aan: Ga je haar helpen? Ga je haar tips of advies geven? Ga je met haar mee naar een eerste meeting of laat je het aan haar over?

Overstap van uitwerking 1 naar uitwerking 2

Uitwerking 2: Vervolgafspraken met Anita

Je hebt Anita gesproken en jij bepaalt of je Anita advies geeft, meegaat naar een meeting of juist op een ander manier contact houdt.

*Tijdsduur rollenspel:
Hoeveel deelnemers:
Observatoren:
Hoofdrolespeler(s):
Leerdoelen hoofdrolespeler:
Doel: Je hebt je grenzen aangegeven in jou rol en maakt duidelijk
wat jouw verantwoordelijk is (als buddy) en die van Anita*

Afspraak met Anita

- Het is naar invulling of Anita wel of niet naar een meeting is geweest en of jij (als buddy) wel of niet bent meegegaan. Tijdens deze afspraak maak je als buddy helder wat Anita's verantwoordelijkheid is en die van jou. Daarnaast moet er inzichtelijk worden gemaakt hoe Anita aan haar schaamte en angst gaat werken en wat jouw rol daarin is.

3. Groepsoefeningen

In dit hoofdstuk bevinden zich een aantal groepsoefeningen uit het boek 'Oefeningenboek voor groepen' op het gebied van luisteren naar een ander (Mulder, Hagen & Voors, 2004).

Er wordt vanuit GGZ Momentum verwacht dat de buddy's een aantal vaardigheden bezitten, zoals: relativiseringsvermogen, stabiliteit en inlevingsvermogen (GGZ Momentum, 2016).

Buddy's kunnen aan de hand van deze oefeningen leren nog beter te luisteren naar iemand anders, zoals naar wat hun cliënt te vertellen heeft. Uit het afstudeeronderzoek 'De ervaringen van de buddy's binnen GGZ Momentum' is namelijk gebleken dat gesprekstechnieken oefenen met buddy's waardevol is voor hun rol en in hun contact met hun cliënt.

Wel is het belangrijk dat er gekeken wordt naar het proces van de groep buddy's, de sfeer van het moment, het energieniveau van de buddy's en hun motivatie en weerstand. Het is aan de supervisors en de buddy's om te bespreken of de volgende oefeningen een meerwaarde hebben voor de rol en de ontwikkeling van een buddy en of ze open staan om de oefeningen toe te passen tijdens een training en/of supervisie.

3.1. Groepsoefening 1: Luisteren en samenvatten in een discussie

Doel: Goed luisteren en kunnen samenvatten.

Groepsgrootte: Minimaal 6 personen

Tijdsduur: 30 minuten

Thema: Bevorderen van luistervaardigheid.

Instructie

- De groep wordt ingedeeld in drietallen, elk drietal in A, B en C
- A en B gaan een discussie voeren, C treedt op als een soort scheidsrechter, bewaker van de regels.
- De begeleider geeft aantal suggesties voor gespreksonderwerpen, bijvoorbeeld:
 - o Buddy's moeten actief zijn met het twaalfstappenprogramma.
 - o Buddy's moeten minimaal een half jaar buddy zijn van een cliënt.
 - o Iedere buddy moet een inbreng hebben tijdens een supervisie
 - o Je mag met een cliënt naar een feest (waar drugs en alcohol wordt gebruikt).
 - o Je blijft altijd verslaafd.
- A en B bepalen samen het gespreksonderwerp. De oefening werkt het best als beiden genoeg weten over het onderwerp en daarover tegengestelde meningen hebben.
- A begint met een discussie als spreker.
- Daarna dient elke spreker voordat hij wat zegt, in zijn eigen woorden, een samenvatting te geven van het geen de ander gezegd heeft. De samenvatting moet alle elementen van andermans opvattingen bevatten.
- Indien deze samenvatting niet juist is, kunnen zowel de andere spreker als de scheidsrechter corrigeren.
- De scheidsrechter zorgt er verder voor dat A of B niet lang aan het woord zijn.
- De scheidsrechter zorgt er verder voor dat A of B niet te lang aan het woord is.
- Na zeven minuten wisselt men van rol, zodat ook C een keer in discussierol zit.
- De nabespreking kan gaan over de volgende punten:
 - o Was het moeilijk naar de ander te luisteren? Waarom?
 - o Was het moeilijk om tegelijkertijd je gedachten te ordenen en te luisteren?
 - o Vergat je wat je wilde zeggen? Kon je ideeën samenhangend naar voren brengen, of wilde je teveel ineens zeggen?
 - o Waren de samenvattingen van de ander en jezelf goed?
 - o Kon je zeggen, wat je wilde zeggen?
 - o Had de manier van discussiëren van de ander effect op jouw vermogen om te luisteren?

3.2 Groepsoefening 2: Inleven en verwoorden

Doel: Leren om je in te leven in iemands gevoelens en dit laten merken.

Werkvorm: Verbaal

Groepsgrootte: Maximaal 10

Tijdsduur: Per persoon 3 minuten

Benodigheden: Voor elke deelnemer een beschrijving op papier.

Instructie:

- De groep zit in een kring.
- Iedere groepslid krijgt een korte beschrijving van een persoon, met een uitspraak van die persoon op papier. Hierin is een bepaald gevoel, of zijn er meerdere gevoelens verwerven.

Bijvoorbeeld:

1. Cliënt 50 jaar (die je hebt als buddy): 'Morgen moet ik naar de dokter, omdat ik misselijk ben. Ik heb een week geleden nog drie joints achter elkaar gerookt, maar verder gebruik ik echt niet meer. Ik ben bang wat de dokter gaat zeggen en ik weet niet of ik het tegen mijn behandelaar moet zeggen.'
2. Cliënt 28 jaar (die je hebt als buddy): 'Ik heb eindelijk een huisje, maar mis een partner. Verder hoor ik bijna nooit wat van mijn ouders. Als ik bij hun thuis ben, zijn ze aardig. Toch vraag ik me af wat ze van mij vinden nu. Ze willen gaan verhuizen naar Spanje, maar dat vind ik moeilijk. Dan voel ik me nog eenzamer en ook wel een beetje in de steek gelaten.'
3. Baas van jouw werk: 'Ik ben echt klaar met de jeugd die tegenwoordig een pilletje gebruikt of elke week zit te snuiven. Dat frustreert me, want het kost veel geld en je gezondheid lijdt eronder. Ik snap niet dat die mensen toegeven aan die middelen.'

- Je krijgt twee minuten de tijd om zich in te leven in een van deze personen, zich daar een bepaalde voorstelling bij te maken, zodat men de uitspraak met een bepaald gevoel kan voorlezen of liever nog zelf zeggen.
- Om de beurt doet elk groepslid zijn uitspraak, zijn buurman geeft daarop een gevoelsreflectie.
- Daarna word deze besproken.
- Zo komt iedereen in beide rollen aan de beurt.

3.3 Groepsoefening 3: Gevoelsreflecties geven

Doel: Leren om je in te leven in de gevoelens van de ander en dit te laten merken.

Groepsgrootte: 5-8 personen

Tijdsduur: 10 minuten

Thema: Leren om je in te leven in de gevoelens van de ander en dit te laten merken.

Instructie:

- De groepsleden vormen drietallen met de rollen A, B en C.
- A begint een verhaal te vertellen aan B over iets dat hij beleefd heeft, of hij geeft zijn opinie over een onderwerp.
- B luistert actief naar A.
- B verwoordt nu de gevoelens die hij bij A bemerkt.
- A zegt of dit klopt of niet, of reageert op zijn/haar, en gaat verder.
- C is observator en maakt notities over het soort gevoelens dat B verwoordt, hoe zijn houding is, of hij actief luistert en of hij A daarmee stimuleert om verder te gaan. Hij let ook op of B zijn eigen gevoelens niet verwacht met die van A.
- In de drietallen wordt het verloop nog kort nabesproken.
- Daarna worden de rollen gewisseld voor een volgende ronde.

Opmerkingen

Voor een goed verloop van deze oefening is het van belang dat het gekozen onderwerp aan de twee volgende voorwaarde voldoet.

Het moet gaan over situaties die buddy's hebben meegemaakt met hun cliënten of waar ze bang voor zijn om mee te maken in relatie met hun cliënt.

- Het slagen van de oefening is afhankelijk van een goed gekozen onderwerp. Het gespreksonderwerp moet gaan over de vaardigheden die een buddy moet hebben, namelijk: luisterend oor zijn, stabiliteit, inlevingsvermogen, stressbestendigheid, relativiseringsvermogen, betrokken en hulpvaardig.
- Deze oefening kan pas gedaan worden als er al eerder is geoefend met actief luisteren.
- Deze oefening is goed te gebruiken in combinatie met oefening 2: 'Gedachtenspoor'.

3.4. Groepsoefening 4: Gedachtenspoor

Doel: Het bevorderen van het vermogen tot luisteren naar verbale en non-verbale communicatie.

Werkvorm: Verbaal

Groepsgrootte: 5 tot 8 personen

Tijdsduur: Per ronde 15 minuten

Thema: *Situaties die betrekking hebben op de vereiste vaardigheden van een buddy (in relatie/contact met de cliënt) of een situatie waar een buddy persoonlijk mee zit.*

Instructie:

- De groepsleden verdelen zich in drietallen: A, B en C.
- A begint met een verhaal te vertellen aan B over iets dat hij beleefd heeft.
- De taak van B is om goed te luisteren naar wat A zegt, in het bijzonder naar de gevoelens achter de woorden.
- C treedt op als spelleider en observator.
- Als C van oordeel is dat B op dit moment een redelijke indruk kan hebben van A's verhaal dan ontbreekt hij A, na ongeveer dertig seconden (het liefst midden in een zin).
- B moet dan A's zin afmaken en met enkele zinnen A's verhaal volgen, alsof hij A is. Dat wil zeggen: hij spreekt de ik-vorm van A. Hij blijft doorlopen in het gedachtenspoor van A.
- Na enkele zinnen wordt B door C onderbroken.
- A vervolgt dan zijn verhaal, aansluitend op B als B zijn gedachten goed aangevoeld heeft. Als B zijn gedachten minder goed aangevoeld heeft, kan A het thema ombuigen naar wat hij zelf eigenlijk had willen zeggen. Vervolgens wordt A nog enkele keren door C gestopt en herhaalt de procedure zich nog aantal keren.
- C wordt gevraagd tijdens de oefening te letten op de mate waarin B's woorden aansluiten op A's verhaal en de mate van overeenkomst tussen de wijze van uitdrukken van A en B.
- Hierna volgt een korte nabespreking.
- Vervolgens wisselen de rollen.

Opmerkingen:

- Het slagen van de oefening is afhankelijk van een goed gekozen onderwerp. Het gespreksonderwerp moet gaan over de vaardigheden die een buddy moet hebben, namelijk: luisterend oor zijn, stabiliteit, inlevingsvermogen, stressbestendigheid, relativiseringsvermogen, betrokken en hulpvaardig.

4. Een socratisch gesprek

Een socratisch gesprek is een denkgesprek, het gaat immers over denkbeelden en opvattingen. Het blijkt uit het onderzoek (Verhijden, 2017) dat buddy's nog ruimte en vrijheid voelen over de invulling in hun rol. Enerzijds willen ze kaders hoe zij als buddy moeten functioneren, anderzijds willen ze oefenen met situaties die zij in 'reallife' tegen kunnen komen in contact met hun cliënt.

Het socratisch gesprek kan een gesprekstechniek zijn, wat de buddy's aan het denken zet en wat ze nu van een thema vinden. Deze thema's zijn vaak ethische dilemma's, omdat buddy's juist gespreksonderwerpen hebben die gaan over onzekerheid voelen, grenzen aangeven en verantwoordelijkheid nemen of afgeven. Wanneer er tijdens de trainingen en supervisies besproken wordt hoe iedereen in hun rol als buddy staat, kan er duidelijkheid naar elkaar gecreëerd worden. De supervisors kunnen input hebben wat zij ervan vinden er vervolgens afgesproken wordt. Daarentegen hoeven de supervisors geen kaders te beschrijven waar een buddy aan moet voldoen, want dat past ook niet bij de visie van GGZ Momentum. Het is belangrijk dat er één thema of denkvraag centraal staat, zodat iedereen weet waar de meningen, opvattingen en ervaringen over gaan.

en wat

Bijvoorbeeld de vraag: Wat mag je voor jouw cliënt beslissen?

Het socratisch gesprek gaat over een *concrete situatie*, iets dat een van de deelnemers heeft meegemaakt en dat voor hem of haar met de vraag te maken heeft. Bij de eerste vraag van hierboven kan dat een buddy zijn die iets voor een cliënt besliste en die vindt dat dat ook mocht. Dat kan dan in het gesprek besproken worden – in de context van dat ene verhaal wordt dan de vraag onderzocht of je daar voor die cliënt iets mocht beslissen; en waarom dan wel of niet. Die concrete situatie geeft een behoorlijke scherpheid aan het onderzoek, want uitvluchten als 'in een ander geval zou ik...' of 'als het anders was geweest zou ik...' zijn niet aan de orde. Het gaat om die ene situatie, en die was zoals die was – niet meer of minder. In het socratisch gesprek onderzoeken de deelnemers dus wat zij van een kwestie vinden en waarom. Dat leidt tot meer begrip van fundamentele waarden en overtuigingen in concrete situaties. Zo een gesprek is altijd weer een eneroverende zoektocht.

Een denkervaring

Een kort socratisch gesprek is vaak al een indringende ervaring, omdat je erachter komt *wat* iemand denkt en *waarom*. Dat is dan ook vaak het startpunt om te willen weten 'hoe het zit'. Die ervaring dragen mensen nog lang met zich mee en zorgt ervoor dat iemand zijn eigen en andermans opvattingen minder snel als 'vanzelfsprekend' ziet.

Kennis

Door het socratisch gesprek krijg je bovendien inzicht in het gespreksonderwerp – de woorden en begrippen die daarmee samenhangen krijgen vaak een nieuwe en diepere betekenis. En leert de denkbeelden van je gesprekspartners beter kennen.

Houding

Mensen maken zich door deelname aan een socratisch gesprek de houding eigen die daarvoor nodig is, een gespreks- en onderzoekshouding van:

- vrijuit durven spreken
- de ander spreekruimte geven
- elkaar durven en willen bevragen

Vaardigheden

Daarnaast verwerven zij een aantal socratische gespreksvaardigheden:

- werkelijk luisteren naar iemands woorden
- helder verwoorden van de eigen zienswijze
- juiste onderzoeksvragen formuleren

Literatuurlijst

Mulder, L., Hagen, H. & Voors, W. (2004). *Oefeningenboek voor groepen* (2^e druk). Houten: Bohn Staleu Van Loghum.

Oomkes, F.R. (2004). *Training als beroep: Sociale en interculturele vaardigheid* (4^e druk). Amsterdam: Uitgeverij Boom

Socratisch gesprek, wat is dat? (z.d.). Geraadpleegd op <http://www.boltentraining.nl>

Stichting GGZ Momentum (2016). *Buddy Projectmap*. 's-Hertogenbosch: Auteur.